

# Udržateľná zelená Európa a inkluzívne spoločnosti

Výsledky kvalitatívnych konzultácií IX. cyklu  
Európskeho dialógu s mládežou

Zlatica Pecháčová, Katarína Čavojská  
Rada mládeže Slovenska

## Obsah

Úvod .....	2
1. O čom je IX. cyklus Európskeho dialógu s mládežou.....	3
2. Metodológia .....	5
3. Zhrnutie .....	7
4. Výsledky konzultácií .....	10
4.1 Konzultačná otázka č. 1: Informovanosť a klimatická zmena .....	10
4.2 Konzultačná otázka č. 2: Zapojenie mladých do rozhodovacích procesov .....	15
4.3 Konzultačná otázka č.3 Zodpovednosť politikov .....	19
4.4 Konzultačná otázka č.4: Mobilita a solidarita.....	22
4.5 Konzultačná otázka č.5: Prístup k infraštruktúre .....	28
Príloha 1 Guide: Pomocné otázky k diskusiám ku konzultačným otázkam.....	35
Príloha 2 Socio-demografická štruktúra mladých zapojených do kvalitatívnych konzultácií.....	40

## Úvod

Európsky dialóg s mládežou (predtým známy ako Štruktúrovaný dialóg) je dlhoročný projekt, ktorého cieľom je zapájanie mladých do tvorby politik na európskej úrovni. V roku 2022 sme sa spolu s Národnou pracovnou skupinou pre EDM zapojili už do jeho IX. cyklu. Viac sa o projekte dozviete na stránke **eudialogsmladezou.sk**. V tomto dokumente približujeme priebeh prvej vlny konzultácií, tematické zameranie, priebeh ako aj výsledky diskusií s mladými, ktoré prebiehali naprieč celou krajinou.

Do konzultácií sa celkovo **zapojilo 430 mladých ľudí**. V diskusiách sa venovali rôznym témam, ktoré ich trápia v ich každodennom živote a zaslúžili by si väčšiu pozornosť zo strany politikov. Veríme, že si tento text nájde svojich čitateľov, a hlas mladých nakoniec bude nielen vypočutý, ale aj premietnutý do tvorby lepších politik pre všetkých.

Radi by sme touto cestou zároveň vyjadrili obrovské poďakovanie všetkým, ktorí s nami spolupracovali ako facilitátori a facilitátorky diskusií, či už počas komorných stretnutí vo svojich klubovniach alebo centrách, alebo v rozmanitých online rozhraniach. Bez Vás a Vášho nadšenia pre vec by Európsky dialóg s mládežou nebol možný.

*Projekt bol realizovaný vďaka finančnej podpore European Commission - Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA).*

# 1. O čom je IX. cyklus Európskeho dialógu s mládežou

Európsky dialóg s mládežou (EDM) (z angl. EU Youth Dialogue) je v našich podmienkach už tradičný nástroj, ktorý podporuje aktívnu účasť mladých ľudí (vo veku od 13 do 30 rokov) na veciach verejných. Mladí prostredníctvom facilitovaných diskusií formulujú návrhy a odporúčania, ktoré by mali politici zohľadniť pri tvorbe politiky. Je to zároveň účinný nástroj, ktorý slúži na mapovanie názorov a záujmov mladej generácie v krajinách EÚ vrátane Slovenska. Aj toto je spôsob, ako môže hlas mladých ľudí mať váhu v politickom rozhodovaní. Medzi kľúčové ciele EDM patrí snaha:

- podporiť účasť mladých ľudí na demokratickom živote v Európe,
- podporiť rovnú účasť mladých žien a mužov,
- zahrnúť rôzne názory a zabezpečiť aby všetci mladí ľudia mali možnosť prispieť k tvorbe politik,
- priniesť pozitívnu zmenu v politike pre mládež na lokálnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni,
- posilniť občiansku angažovanosť mladých ľudí a zmysel spolupatričnosti vo vzťahu k spoločnosti a Európskej únii.

Aktuálny IX. cyklus nie je primárne o počte zapojených, jeho ambíciou sú zmeny, ktoré sú potrebné na zlepšenie života mladých ľudí v Európe.

## Všeobecné východiská IX. cyklu

IX. cyklus Európskeho dialógu s mládežou s názvom „Spoločne za udržateľnú a inkluzívnu Európu“ sa tematicky opiera o dva ciele definované v rámci dokumentu Európskych cieľov mládeže. Jedná sa o cieľ #10 - „Udržateľná zelená Európa“ a cieľ #3 „Inkluzívne spoločnosti“<sup>1</sup>.

Cieľ #10 sa zameriava na vytvorenie spoločnosti, v ktorej majú všetci mladí ľudia možnosti aktívne sa zapájať do ochrany životného prostredia, disponujú informáciami o klimatickej zmene a majú schopnosti meniť svoj každodenný život. Cieľ #3 sa zameriava na zabezpečenie inklúzie všetkých mladých ľudí.

Ciele mládeže #10 „Udržateľná zelená Európa“ a #3 „Inkluzívne spoločnosti“ sa snažia o dosiahnutie synergie v tomto smere nielen v medzinárodnom prostredí, ale aj na národnej a lokálnej úrovni. Súčasťou tohto cyklu je aj snaha posilniť inklúziu mladých ľudí v rozhodovacích procesoch v rámci udržateľnosti a politiky životného prostredia, no zároveň odštartovať medzigeneračný dialóg, ktorého cieľom je dosiahnuť spoluprácu v rámci udržateľnosti, udržateľného rozvoja, ochrany životného prostredia a sociálnych otázok.

Tento cyklus priamo nadväzuje na predchádzajúci cyklus, v ktorom bola nosná téma participácia mladých ľudí.

---

<sup>1</sup> Bližšie o cieľoch mládeže: <https://youth-goals.eu/>

## **Priebeh a téma IX. Cyklu EDM**

Na lokálnej a národnej úrovni prebiehajú v rámci EDM s mládežou stretnutia mladých ľudí, tzv. **kvalitatívne konzultácie**. Cieľom týchto konzultácií bolo zistiť názory a postoje mladých ľudí na konkrétne témy. Ako sme už spomenuli vyššie, pre tento cyklus sa predsednícke trio v spolupráci s mladými ľuďmi rozhodlo zamerať na Európsky cieľ mládeže #10 (Udržateľná zelená Európa) a #3 (Inkluzívne spoločnosti)

Európsky dialóg s mládežou kopíruje rotačný systém predsedníckych krajín v EU. IX. cyklus prebieha od 1. januára 2022 do 30. júna 2023, pričom predsedníckym triom sú Francúzsko, Česká republika a Švédsko.

## 2. Metodológia

Pre zabezpečenie kvalitatívnych konzultácií bol Národným pracovným skupinám zaslaný manuál, ktorý popisuje odporúčané techniky na ich realizáciu.

Pod kvalitatívnymi konzultáciami treba chápať diskusné stretnutia vedené facilitátorom. V skupine diskutuje približne 10 – 12 osôb, pričom jeden facilitátor môže zorganizovať aj viacero takýchto stretnutí. Z hľadiska spektra konzultačných techník sme facilitátorom odporúčali využitie metódy fokusovej skupiny alebo diskusnej skupiny. Rozdiel medzi týmito dvoma nástrojmi v tomto prípade spočíval vo výsledku. Zatiaľ čo fokusové skupiny boli zamerané na zistenie celého spektra názorov a postrehov účastníkov, v diskusných skupinách facilitátor viedol diskusiu ku konsenzu o návrhu napr. riešení vybraných problémov. V realizovaných konzultáciách prevažovali ako technika fokusové skupiny.

EDM prebiehal tak ako po minulé roky aj prostredníctvom dotazníka, ktorý je zameraný na hlavnú tému IX. cyklu. Dotazník bol v tomto cykle distribuovaný prostredníctvom online nástrojov už od spustenia kvalitatívnych konzultácií. V aktuálnom cykle slúžil hlavne na podporu zistení, ktoré vzišli z kvalitatívnych konzultácií. O vyplnenie dotazníka boli preto požiadaní aj účastníci kvalitatívnych konzultácií, ideálne na začiatku podujatia. V prípade, že účastníci nemali možnosť online pripojenia, dostali informáciu, kde a ako môžu dotazník vyplniť aj dodatočne.

Celkovo sa uskutočnilo **39 kvalitatívnych konzultácií**, z toho 33 stretnutí prebehlo „naživo“ (offline) a 6 v online priestore. Celkovo sa do kvalitatívnych konzultácií zapojilo **430 mladých** z rôzneho prostredia a s rôznym zázemím. Socio-demografická štruktúra zapojených mladých je uvedená v Prílohe 2. Kvalitatívne konzultácie prebiehali od mája do augusta 2022

Štruktúra kvalitatívnych konzultácií z hľadiska formy konzultácie:

<b>Offline diskusné stretnutia</b>	<b>33</b>
Celkový počet zúčastnených	362
<b>Online diskusné stretnutia</b>	<b>6</b>
Celkový počet zúčastnených	68
<b>Celkový počet konzultácií</b>	<b>39</b>
Celkový počet zapojených mladých do konzultácií	430

Konzultačné stretnutia viedli facilitátori väčšinou z rôznych mládežníckych organizácií resp. organizácií pracujúcich s mládežou v SR. Zapojili sa tiež študenti zo Žiackych školských rád, ako aj mladí, ktorí pôsobia v mládežníckych centrách a nízkoprahových centrách pre mladých. Každý facilitátor absolvoval pred konzultáciami online školenie ktoré viedol tím RmS. Spoluprácu sme v aktuálnom cykle úspešne rozšírili aj o mladých ľudí z Aliancie stredoškolákov. Na školení boli poskytnuté informácie o obsahovej a technickej stránke konzultácií, ako aj potrebné otázky súvisiace s manažmentom celého procesu. Zdôraznené boli tiež princípy participácie, ktoré sú kľúčové pre celý proces EDM. Každý facilitátor po uskutočnení svojej konzultácie vypracoval zápis, ktorý následne doručil RmS. Na základe analýzy obsahu týchto zápisov RmS následne vypracovala nasledujúce zistenia ako aj odporúčania, ktoré boli odovzdané pre zapracovanie na európskej úrovni. Výstupy a návrhy zozbierané počas konzultácií slúžia primárne ako informačné podklady pre tvorbu budúcich dokumentov, záverov a uznesení Rady EÚ vo vzťahu k politikám zameraným na mládež.

Pre konzultácie boli stanovené nasledujúce rámcové okruhy konzultačných otázok. Facilitátorom bol zároveň vzhľadom na ich zložitosť poskytnutý *guide* (pomocné otázky), ktorého plné znenie je v Prílohe 1. Facilitátori si pre svoje konzultačné stretnutie vyberali minimálne jednu otázku, ak bol v skupine záujem, mohli sa venovať aj viacerým konzultačným otázkam.

## Konzultačné otázky pre kvalitatívne konzultácie

1. Aké sú kľúčové charakteristiky informačných zdrojov a vzdelávacích príležitostí pre mladých ľudí, ktoré sa tematicky venujú klimatickej zmene a prepojeniu klimatickej zmeny so sociálnymi nerovnosťami? Ak takéto informačné zdroje a vzdelávacie príležitosti vo vašej krajine (komunita) neexistujú, ako by mali vyzerieť?
2. Existujú na Slovensku úspešné mechanizmy a metódy, ktoré by zabezpečovali zohľadnenie potrieb mladých ľudí v rozhodovacích procesoch s dopadom na súčasný život a budúcnosť mladých ľudí? Vedia o nich mladí ľudia na Slovensku? Ak takéto mechanizmy neexistujú, ako by mali vyzerieť alebo aké príklady z iných kontextov považujete za užitočné a úspešné?
3. Ako sa možno v rámci participatívnych mechanizmov vyhnúť „youthwashingu“, zabezpečiť aby osoby s rozhodovacou právomocou niesli zodpovednosť za to, čo bolo dohodnuté v rámci rôznych participatívnych aktivít? Ak takéto mechanizmy „zodpovednosti“ neexistujú, ako by mali vyzerieť (aby boli úspešné)?
4. Čo by mohlo pomôcť rôznym skupinám marginalizovaných mladých ľudí, aby sa mohli zapojiť do tematicky environmentálne ladených zahraničných mobilitných programov?
5. Aké kľúčové prvky infraštruktúry (napr. doprava, bývanie, služby atď.) musia byť dostupné pre mladých ľudí, aby ich podporili v udržateľnom živote? Ako môžu tieto kľúčové prvky infraštruktúry fungovať v synergii s cieľom podporiť mladých ľudí v udržateľnom živote?

V nasledujúcom texte prinášame zistenia, ktoré sú výsledkom analýzy výstupov z jednotlivých konzultácií. Zistenia získané týmto spôsobom nie je možné zovšeobecniť na celkovú populáciu mladých, vypovedajú hlavne o mladých, ktorí sa konzultácií zúčastnili. Cieľom konzultácií bolo v prvom rade zistiť čo najširšie názorové a skúsenostné spektrum, tak ako ho reflektujú samotní mladí ľudia v participatívnom procese.

Keď hovoríme o účastníkoch konzultácií, myslíme na účastníkov aj účastníčky, keď hovoríme o respondentoch, myslíme respondentov aj respondentky. Rodová rovnosť aj rovnosť príležitostí vo všetkých ich podobách sú naším najhlbším presvedčením, pre účely dokumentu používame iba pre zjednodušenie textu spoločné zaužívané oslovenie.

Text analýzy neprešiel jazykovou korektúrou.

### 3. Zhrnutie

#### Konzultačná otázka č. 1: Informácie a vzdelávanie

- ✓ Hlavným zdrojom informácií o klimatickej zmene sú pre mladých sociálne siete. V informačnom prúde sú však skôr pasívnym prijímateľom, než aktívnymi vyhľadávačmi takýchto informácií. Z hľadiska povedomia o klimatickej zmene je pre mladých dôležitá škola. K informáciám sa však ani tu nedostávajú všetci a v potrebnej kvalite. Prístup k informáciám o klimatickej zmene nemajú všetci mladí na Slovensku rovnaký, problémy avizujú častejšie mladí zo znevýhodneného prostredia. Znalosť vzdelávacích programov o klimatickej zmene je minimálna.
- ✓ Celkové hodnotenie informovanosti v tomto kontexte rozhodne nie je pozitívne, účastníci konzultácii upozorňujú na nedostatky, chýba im dostatočné porozumenie v téme. Chýbajúce základné vedomosti im spôsobujú problémy v ďalšej konzumácii informácií, často sa nevedia zorientovať, či kriticky vyhodnotiť pravdivosť alebo kvalitu týchto informácií, ktoré k nim prichádzajú. Konštatovaný bol tiež nedostatok informačných zdrojov v slovenskom jazyku. Prekážkou lepšej informovanosti môže byť tiež nedostatočný záujem o klimatickú zmenu, ktorú konšatovali u svojich rovesníkov.
- ✓ Vo vzťahu k téme informovanosti mladí dôrazne odporúčali potrebu zlepšenia vzdelávania na školách. Okrem toho by uvítali aj, keby sa v komunikácii témy klimatickej zmeny viac využívali komunikačné nástroje blízke mladým ľuďom. Dôraz kládli aj na jazykovú stránku informácií, akcentovali spôsoby a jazyk blízky mladým ľuďom. Z hľadiska obsahu mladí aktuálne veľmi silno preferujú informácie o udržateľnom spôsobe života a tiež vysvetlenie podstaty a širších súvislostí klimatickej zmeny.

#### Konzultačná otázka č. 2: Zapojenie mladých do rozhodovacích procesov

- ✓ Aby sa mladí chceli angažovať vo vzťahu (nielen) ku klimatickej zmene, musí mať pre nich takáto aktivita v prvom rade zmysel. V ideálnom prípade to znamená dopracovať sa ku konkrétnemu viditeľnému výsledku. Ďalším dôležitým motivačným faktorom je sociálne ukotvenie takejto aktivity, teda pocit, že v tom nie sú sami. Ideálne je, ak sa môžu zapojiť spolu s kamarátmi, ak vidia lídrov vo svojich komunitách, či medzi celebritami. Sociálnou podporou v tomto zmysle môžu byť aj aktivity občianskych iniciatív či mimovládnych a neziskových organizácií, ale musia sa o nich dozvedieť. Aktuálne sa tak nedeje.
- ✓ Na druhej strane od angažovania odrádza v prvom rade nezáujem a ľahostajnosť najbližšieho okolia, ale i politikov či predstaviteľov biznisu. Vadí im zneužívanie témy na politické účely či falošný aktivizmus. Celkovo sú zapájaní do rozhodovacích procesov skôr naklonení, než by ho odmietali. Sú však značne skeptickí v tom, že by ich hlas mohol závažiť pri prijímaní sociálnych či politických rozhodnutí. Dôvodom je nepochybné aj vek, väčšina účastníkov konzultácií ešte nemala 18 rokov a teda volebné právo.
- ✓ Riešenia vzhľadom na tieto okolnosti vidia v prvom rade na individuálnej úrovni v zmene životného štýlu (hlavne spotreby). V menšej miere boli ako dostupný prostriedok identifikované rôzne formy občianskeho aktivizmu, ktoré môžu vytvárať verejný tlak na politikov. V menšej miere sa medzi návrhmi objavil apel na realizáciu diskusií alebo debát s „dôležitými dospelými“ (politikmi, úradníkmi). Len jednotlivo sme zaznamenali identifikáciu riešení priamo v politickej rovine, či dokonca v rovine apelu na potrebu systémovej zmeny.



### Konzultačná otázka č. 3: Zapojenie mladých do rozhodovacích procesov

- ✓ Väčšina účastníkov konzultácií zatiaľ nemá skúsenosť so zapájaním do participatívnych mechanizmov tvorby verejných politík. Pre väčšinu z nich šlo o novú tému, ťažšie sa im identifikovali nielen problémové stránky ale hlavne odporúčania či riešenia. Rezonoval hlavne pojem youthwashingu, hoci sa s ním všetci stretli po prvý krát, praktiky ktoré popisuje nie sú celkom zriedkavé. Viacerí účastníci popisovali svoje negatívne skúsenosti s aktivitami pro forma, s ignoranciou či dokonca s manipuláciou. Vyjadrenia mladých boli v tejto otázke silno poznačené pocitom neochoty dospelých načúvať deťom a mladým ľuďom v sociálnych či politických témach. Ojedinelé pozitívne skúsenosti s participáciou sa udiali na lokálnej (resp. komunálnej) úrovni.
- ✓ Napriek ťažkostiam s uchopením zložitosti problematiky zapájania mladých ľudí do tvorby politík, vo viacerých skupinách boli naformulované aj odporúčania na to, ako zvyšovať zodpovednosť politikov. Účastníci konzultácií najčastejšie apelovali na potrebu dôsledného výberu budúcich politických reprezentantov, ktorí sú volení vo voľbách. Ďalším nástrojom, ktorí môžu využiť aj mladí, ktorí zatiaľ nemajú volebné právo, je zapojenie do aktivít na vytváranie spoločenského tlaku, ako sú protesty alebo demonštrácie. V menšej miere sa medzi návrhmi objavilo ako možné riešenie mať reprezentáciu mladých, ktorí budú prizývaní do rozhodovacích procesov a zastupovať takto široké spektrum mladých.

### Konzultačná otázka č. 4: Zapojenie mladých do rozhodovacích procesov

- ✓ Najčastejšie sa mladí ľudia zúčastňujú mobilityných projektov s cieľom získať zahraničnú skúsenosť, spoznať nových ľudí a nadobudnúť zručnosti, ktoré môžu neskôr využiť vo svojom pracovnom, občianskom i súkromnom živote. Rozličná je však miera informovanosti, miera zapojenia a záujmu mladých ľudí o účasť na mobilityných programoch. Faktormi, ktoré ju diferencujú sú v prvom rade vek, stupeň dosiahnutého štúdia, ročník štúdia a typ navštevovanej školy. Ak to zhrnieme, zapájajú sa hlavne starší účastníci (nad 18 rokov), žiaci vyšších ročníkov a častejšie sú to tiež gymnazisti.
- ✓ Identifikovali sme pomerne široké spektrum bariér, ktoré bránia mladým ľuďom (nielen) z marginalizovaných komunít zúčastniť sa na zahraničných mobilityných programoch: finančná nedostupnosť, neznalosť cudzieho jazyka, strach, nedostatočná informovanosť, rodinné prostredie/ zázemie, vnímanie mobility ako záležitosti pre privilegovaných študentov, vidiecke prostredie ale aj zdravotný stav (resp. zdravotné znevýhodnenie).
- ✓ Spektrum odporúčaní bolo v tomto prípade pomerne široké, apel je v prvom rade na zvýšenie informovanosti mladých ľudí o zahraničných mobilityách, poskytovanie finančnej podpory a to aj nad bežný rámec (napr. sociálne štipendiá) či poskytovanie podpory pred, počas i po skončení programu (napr. buddy systém).

### Konzultačná otázka č. 5: Prístup k infraštruktúre

- ✓ Mladí Slováci sa pri výbere dopravného prostriedku prioritne nezamýšľajú nad ochranou životného prostredia. Približne polovica účastníkov konzultácií bola z vidieckeho prostredia, preto hlavným motív, na ktorý v konzultáciách upozorňovali bol problém nedobudovanej dopravnej infraštruktúry. Pri výbere dopravného prostriedku je pre nich častejšie dôležitejší čas (resp. časová úspora/ strata), miera pocitovaného komfortu pri vybranom dopravnom prostriedku, bezpečnosť dopravy, jej cena a vzdialenosť cieľovej destinácie (dĺžka trasy). Hoci

by sa udržateľnejším alternatívam nebránili, konfrontácia s realitou v podobe nedostupnosti spojov, nízkej spoľahlivosti a vysokej poruchovosti spojov ako aj nízka kultúra cestovania vedú nakoniec k racionálnej voľbe, a tou je za týchto okolností individuálna automobilová doprava.

- ✓ Podobná je situácia aj v oblasti služieb. Účastníci diskusií deklarovali vysoký záujem o udržateľné spotrebiteľské správanie. Problém v jeho realizácii je však nízka dostupnosť takýchto služieb a to hlavne na vidieku.
- ✓ Ďalšou témou, ktorú sme v tomto kontexte sledovali, bolo bývanie. Aj v tomto prípade možno vo všeobecnosti konštatovať, že mladí ľudia pri výbere berú do úvahy síce veľa faktorov, ale samotné ekologické hľadisko minimálne. V prvom rade veľmi silno reflektujú problém finančnej dostupnosti bývania. Starší respondenti, vysokoškooláci či mladí rodičia, majú (logicky) konkrétnejšiu predstavu ako stredoškooláci, rozhodujú sa v prvom rade na základe ceny nehnuteľnosti a vyspelosti infraštruktúry vo vybranej lokalite.
- ✓ Na to, aby mohli mladí aj na Slovensku viesť „udržateľnejší“ život je potrebné v prvom rade dobudovať dopravnú infraštruktúru ale tiež zabezpečiť, aby bola verejná hromadná doprava pre mladých dostupnejšia a spoľahlivejšia. Na to, aby mladí preferovali verejnú dopravu je však nevyhnutné aj zvýšiť mieru komfortu v prostriedkoch verejnej dopravy. Dôležité je tiež usilovať o zvýšenie povedomia o udržateľnejších formách dopravy, ako aj zvýšiť dostupnosť prevádzok a služieb, ktoré navádzajú ľudí k udržateľnejšiemu spôsobu života, predovšetkým vo vidieckom prostredí.

## 4. Výsledky konzultácií

### 4.1 Konzultačná otázka č. 1: Informovanosť a klimatická zmena

<b>Čiastkové ciele</b>	Zabezpečiť, aby každý, vrátane mladých ľudí, poznal vplyv svojich činností na životné prostredie (cieľ mládeže #10).  Posilniť šírenie informácií mladým ľuďom na okraji spoločnosti, aby si uvedomili priestory, príležitosti a skúsenosti, ktoré majú k dispozícii (cieľ mládeže #3).
<b>Konzultačná otázka</b>	1. Aké sú kľúčové charakteristiky informačných zdrojov a vzdelávacích príležitostí pre mladých ľudí, ktoré sa tematicky venujú klimatickej zmene a prepojeniu klimatickej zmeny so sociálnymi nerovnosťami? Ak takéto informačné zdroje a vzdelávacie príležitosti vo vašej krajine (komunite) neexistujú, ako by mali vyzerieť?

#### Zhrnutie výstupov diskusií

*(Tému konzultovalo 32 konzultačných skupín)<sup>2</sup>*

*„Nezáleží na tom, kto má koľko peňazí a odkiaľ pochádza, na konci dňa nás to aj tak všetkých dostane rovnako.“*

*„Každý vieme o tom, že sa to deje, niektorí z nás sa to ale rozhodnú ignorovať, odložiť tento problém na vedľajšiu koľaj a nebrať do úvahy jeho vážnosť.“*

#### Informačné zdroje

Najčastejším zdrojom informácií o klimatickej zmene sú sociálne siete (Instagram, Youtube, Tik Tok okrajovo aj Facebook a Twitter). Ide pritom o suverénne najčastejšie uvádzaný informačný zdroj medzi mladými. Často sú pritom skôr len pasívnymi prijímateľmi týchto informácií („narazím na to pri scrollovaní“). Prostredníctvom sociálnych sietí k nim prichádza aj obsah z iných médií, bližšie však majú k obsahu, ktorý je blízky mladým (ako napr. Refresher). Svoju úlohu v tomto informačnom prúde zohrávajú greenfluenceri. Ako najznámejší sa javia Natália Pažická a Michal Sabo (jednotlivo ešte Zerowasterka či dokonca Jasmína Alagič). Greta Thunberg v tejto súvislosti spomenutá nebola.

Pokiaľ ide o tradičné médiá, tieto predstavujú menej zásadný informačný zdroj, ak zazneli, tak hlavne odkazy na audiovizuálnu formu (TV, rádio). Printové médiá (teda noviny, časopisy) predstavujú v tejto

<sup>2</sup> Pri každej konzultačnej otázke uvádzame aj počet skupín, ktoré sa téme vo svojej diskusii venovali. Vzhľadom na to, že skupiny mohli diskutovať aj viac ako o jednej konzultačnej otázke, súčet takto konzultujúcich je vyšší ako počet zorganizovaných konzultačných stretnutí.

súvislosti marginálny informačný zdroj. Jednotlivo boli spomenuté ešte aj dokumentárne filmy, knihy, festival (napr. Ekotopfilm).

Pomerne významný informačný zdroj o klimatickej zmene je **škola**. Zmapovali sme pritom rôzne skúsenosti, o téme sa dozvedeli mladí na hodinách angličtiny, biológie či dokonca fyziky alebo chémie. Čo sa týka kvality informácií, skúsenosti sú rôzne. Najpozitívnejšie sú také, kde mali mladí možnosť zažiť aktivitu s nadšeným a motivujúcim učiteľom. V takom prípade si z aktivity odniesli mnoho, často aj silnej inšpirácie. Silnú stopu zanecháva vo vzťahu ku klimatickej zmene projekt Zelená škola. Účastníci, ktorí s týmto projektom mali skúsenosť, tento projekt hodnotili veľmi priaznivo. Vzhľadom na pandemickú situáciu však zároveň viacerí konštatovali utlmenie aktivít tohto programu na ich školách. Medzi účastníkmi diskusií sme mali aj takých, ktorí majú skúsenosť s rôznymi ekologickými projektmi na školách, väčšinou však ide o jednorazové aktivity bez hlbšieho informačného či vzdelávacieho ukotvenia (Deň zeme, Deň vody apod.).

V súvislosti so školským prostredím boli ako významný nositeľ environmentálnych aktivít spomenuté **mimovládne organizácie**, okrem Zelenej školy si však účastníci nedokázali vybaviť ich názvy. Hovorili o „neziskovkách“, „ochranároch“, či „iniciatívach občianskych združení“. Okrajovo je vnímaná aj aktivita týchto organizácií a iniciatív vo verejnom priestore, účastníci diskusií si dokázali vybaviť Greenpeace, iniciatívu Klíma tá potrebuje či Strom života.

Mladí ľudia nežijú v sociálnej izolácii, a potvrdzujú to aj pokiaľ ide o identifikovanie informačných zdrojov o klimatickej kríze. Všímajú si dianie okolo seba, reflektujú na aktivitu svojich rovesníkov (napr. vegánstvo), spracovávajú rozhovory s dospelými, dostávajú sa k nim aj aktivity na úrovni samosprávy, zo strany politikov. Ovplyvniť ich však dokáže podľa vlastných slov aj reklama v MHD.

#### *Hodnotenie dostupných informácií*

Podarilo sa nám zmapovať pomerne široké spektrum informačných zdrojov. Počas konzultácií sme sa však pýtali aj na kvalitu týchto informácií. V prvom rade nás zaujímala dostupnosť informácií pre mladých ľudí. Väčšina účastníkov sa pritom vyjadrila, že **prístup k týmto informáciám nemajú všetci mladí ľudia ma Slovensku rovnaký**. Odôvodňované to bolo hlavne socio-ekonomickými nerovnosťami či zhoršenou dostupnosťou technológií a internetu. Ako ohrození boli identifikovaní hlavne mladí z chudobnejších rodín, z marginalizovaného prostredia resp. z vidieka. Obmedzenú dostupnosť takýchto informácií však potvrdili aj priamo účastníci konzultácií, častejšie to boli mladí s menšinovým backgroundom.

Vzhľadom na vyššie identifikované informačné zdroje potom nie je prekvapením, že prevažná väčšina účastníkov **nepozná vzdelávacie programy o klimatickej zmene** („možno niečo také je, ale ja o niečom takom neviem.“). V diskusii o dostupnosti a kvalite informácií o klimatickej zmene je pomerne zložitá situácia. **Chýba** dostatočné **porozumenie** tejto téme, ako problém sa javí tiež **ťažká orientácia v informáciách**, ktorých je niekedy až priveľa. Problémom sú hoaxy, dezinformácie, a schopnosť, možnosť či ochota **overovať** si tieto informácie. V informačnom prúde sa potom často strácajú, a to aj z dôvodu nedostatočného ukotvenia témy vo vedomostiach, ktoré by mali zo školy. Niekoľko krát počas konzultácií zaznelo aj konštatovanie o **nedostatku kvalitných informačných zdrojov v slovenskom jazyku**. Problém to môže byť opäť hlavne pre tých, ktorí nie sú dostatočne jazykovo zdatní takéto informácie si dohľadať v cudzom jazyku. Najlepšie nakoniec v hodnotení neobišli ani sociálne siete. Len malá časť účastníkov hodnotila takto šírené informácie ako dostatočne zrozumiteľné.

Ako problematický sa v tejto súvislosti javí aj **nedostatočný záujem o klimatickú zmenu**, ktorí účastníci konzultácií konštatovali u svojich rovesníkov. Hovoria v tejto súvislosti o ľahostajnosti či až rezignácii.

*„Nepohybujú sa v prostredí, kde by sa rozprávalo o tejto téme. ... Je im to jedno a nestarajú sa o to. Povedia si, že je to tak a tak a možno o niekoľko rokov to bude lepšie, tak sa tým nebudem zaoberať. Že sa to proste vyrieši nejako inak. Proste nie je to ich vec.“*

Deficit v informovanosti sa naplno prejavil v prípade otázky zameranej na **súvislosť medzi klimatickou zmenou a sociálnymi nerovnosťami**. Ťažkosti v jej zodpovedaní mali hlavne najmladší respondenti (vo veku 13 – 15 rokov), o niečo jasnejšie v nej mali potom starší účastníci, hlavne študenti gymnázií. Prevažujúci pohľad na spojitost klimatickej zmeny a sociálnych nerovností je ten, že sa týka hlavne chudobnejších krajín (napr. rovníková Afrika). Len vo veľmi malej miere je téma identifikovaná v národnom resp. slovenskom kontexte. Tematizovaná je následne hlavne v súvislosti s globálne distribuovanou nerovnosťou, kde naše územie je vnímané ako to menej ohrozené, resp. zasiahnuté dopadom na prehlbovanie sociálnych nerovností vďaka vyspelej ekonomike. Väčšinou tieto informácie poznajú z „internetu“, ojedinele sa objavilo, že sa téme venovali v škole (študenti gymnázií).

*„Chudobní ľudia sa nemajú ako brániť proti nedostatku vody, nemajú si ako postaviť nový dom po tornáde alebo sa nemôžu presťahovať kvôli extrémnym horúčavam.“*

*„Vyspelé krajiny čerpajú zdroje a znečisťujú nad rámec medzinárodných kvót. Chudobné krajiny sa nachádzajú v oblastiach kde je najcitlivejšia klimatická zmena a to na rovníku. To vedie k úhynu zvierat a k ničeniu úrody.“*

*„My čo sme z EÚ, máme prístup k informáciám a prostriedkom, kde si môžeme vybrať či sa zachováme ohľaduplne a ekologicky. Všetci tieto možnosti nemajú a preto trpia viac a možno o tom ani nevedia.“*

Približne **tretina účastníkov konzultácií** pred diskusiou vôbec **nevnímala súvislosť medzi klimatickou zmenou a sociálnymi nerovnosťami**. Hoci majú pocit, že klimatická kríza sa týka všetkých, spájajú si ju s prejavmi ako topenie ľadovcov, požiare, alebo stúpajúca hladina mora. Nedokázali však tieto prejavy prepojiť s dopadom na nerovnosť ako takú.

### **Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií**

Z konzultácií v prípade tejto témy vzišli hlavne odporúčania smerované k potrebe zlepšenia vzdelávania a celkového zvyšovania informovanosti mladých ľudí v otázke klimatickej zmeny, jej dopadov a širších sociálnych súvislostí. Akcent bol kladený na

- potrebu zlepšenia vzdelávania na školách;
- na využitie komunikačných nástrojov, ktoré sú blízke mladým ľuďom;
- potrebu prinášania týchto informácií spôsobom a jazykom, blízkym mladým ľuďom;
- obsahovo orientovaných hlavne na udržateľný spôsob života a vysvetlenie podstaty a povahy klimatickej zmeny.

Najčastejšie uvádzanou možnosťou, ako zvýšiť informovanosť o klimatickej zmene bolo **zlepšenie vzdelávania** o tejto téme **na školách** (viac krát pritom zaznelo, že ideálne by to bolo už od základných škôl). Navrhujú zavedenie ekologicky orientovaných vzdelávacích programov na školách, prepájanie témy s učivom v rámci rôznych predmetov. Očakávania sú v tomto smere kladené hlavne na učiteľov, ktorí by mali byť v tomto smere viac kreatívni. Aktuálne prebiehajúce aktivity v prostredí formálneho vzdelávania zožali skôr kritiku, ako nepostačujúce, povrchné či dokonca len s okrajovou pozornosťou.

*„Páčilo by sa mi, kebyže máme jednu hodinu v týždni venovanú životnému prostrediu, starostlivosti oň a momentálne informácie o vyvíjajúcej sa situácii.“*

*„Tak tie vzdelávacie programy by sa mali robiť hlavne priamo na škole možno formou nejakej besiedky a proste to tak poriadne vysvetliť, lebo veľa ľudí ani nevie čo to je.“*

*„Aj keď sa škola snaží poukázať na potrebu recyklácie odpadu umiestnením košov na triedenie odpadu na škole, keď sa pozrieme do recyklačných košov, koľko sa toho triedi, tak je toho strašne málo... nikto to neprikázal triediť.“*

*„Na školách sa len zbiera odpad a sadí záhradka.“*

**Školu** vnímajú ako priestor, kde je možnosť tému priblížiť dostatočne zaujímavo a komplexne (teda napr. globálne súvislosti problematiky). K informáciám sa tak dostanú aj také deti a mladí ľudia, ktorí by sa inak k týmto informáciám nedostali („to čo ľudia kukajú doma zmeniť nevieme ale do školy deti chodiť musia“).

V diskusiách okrem toho odznelo široké spektrum **návrhov**, akými nástrojmi zlepšiť informovanosť mladých ľudí o klimatickej zmene. Ich spoločným menovateľom je **dostupnosť širokým cieľovým skupinám** mladých ľudí. Medzi návrhmi zazneli napr. stretnutia, workshopy, debaty s fundovanými odborníkmi, dni otvorených dverí inštitúcií, ktoré sa tým zaoberajú, festivaly, motivačné súťaže apod. Medzi týmito nástrojmi odznelo aj viacero návrhov smerujúcich k digitálnym nástrojom, či už hry, videá, aplikácie, adekvátne využitie sociálnych sietí (výzvy, interaktívne cvičenia), ale napr. aj vo vytvorení aplikácie. Ako výzva sa v tejto súvislosti javí aj to, ako dostať tieto informácie z existujúcich „bublín“, teda skupín aktívnych mladých ľudí.

*„V zriadení aplikácie, ktorá by bola vzdelávacieho charakteru a bola by voľne dostupná širokej verejnosti. Vzdelávacie program v podobe appky v téme klimatickej zmeny by mal obsahovať: možnosť diskutovať, vyjadriť svoj názor a baviť sa o téme, pravdivé informácie o danej téme, nejaké základné informácie pre ľudí, ktorí o tejto téme počujú prvýkrát, novinky zo sveta, ustálené a dôležité články, mohlo by tam byť aj miesto, kde by sa zverejňovali informácie o konaní rôznych diskusií či konferencií.“*

*„Všetci tu poznáme ľudí, ktorí by sa s radosťou zapojili, do takýchto projektov, či inej formy pomoci. Problém je v tom že o tom nič nevieme a v našich kruhoch nás o tom nikto neinformuje. Žijeme v bubline, kde buď hŕstka aktívnych ide na vlastnú päsť alebo žijeme z toho čo nám učitelia podhodia.“*

Dôležité pre efektívnosť akejkoľvek snahy o zvýšenie informovanosti mladých o klimatickej zmene je, aby to bolo **pre mladých atraktívne a zrozumiteľné**. Tomu zodpovedá spracovanie informačného materiálu, jazyk prispôsobený cieľovej skupine, zábavnejšie spracovanie (napr. komix, krátke videá, skôr animované). Pripustili, že už takéto niečo môže existovať, no vraj tomu chýba „šmrnc“. V tejto skupine bolo tiež spomenuté, ako postupne vzniká ľahostajnosť voči témam, ktoré sú dlhodobo opakované. Medzi návrhmi zaznela aj možnosť využiť v tejto súvislosti rovesnícky prístup (peer to peer), teda, aby tieto témy žiakom podávali mladí ľudia, ktorí majú rovnaké „chápanie“ ako oni.

*„Pretože tí starší to už neberú za také dôležité, alebo ak berú, tak pre nich sú zaujímavé úplne iné fakty ako pre nás mladých.“*

*„Mladí to vedia podať úplne inak, zaujímavo, cez zážitok či možnosti. Starší sú viac teoretickí a hovoria menej zo skúsenosti.“*

*„Ide veľmi o výklad. Dobrý výklad by nás podnietil k tomu, aby sme si informácie vyhľadali a viac sa o ne zaujímali.“*

Pokiaľ ide o témy, ktorým by sa malo venovať takéto klimatické vzdelávanie, absolútne najväčší dopyt zo strany mladých, ktorí sa zapojili do konzultácií, je **téma udržateľného života**. Na pozadí sa hovorí už nielen o ekologických aktivitách (výsadba stromov, separovanie odpadu), ale dôraz kladú na odporúčania pre každodenný život, spotrebu, stravovanie, dopravu apod. Informácie by to nemali byť len teoretické, dopyt je po praktických informáciách, ktoré je možné uplatniť v každodennom živote v snahe o zmenu životného štýlu.

*„Udržateľný život, už som o tom počul, ale neviem ako viesť taký život, nikto neberie do úvahy podmienky, v ktorých žijeme ... môžeme si dovoliť len to, na čo máme a často produkuje nadmerne všetko, lebo inú možnosť nemáme ... nie je to také jednoduché meniť myslenie ľudí.“*

*„Celkovo naučiť ľudí, aby vedeli, čo je to správať sa ekologicky a chrániť životné prostredie, že len separovať, recyklovať nestačí, ako by si väčšina myslí.“*

*„Viac učiť o zelenej doprave alebo o móde alebo celkovo o spotrebe, aby ľudia menej produkovali somarín a viac šetrili i životné prostredie.“*

*„Odbúranie predsudkov spojených s ekologickým životným štýlom – biomatky, vegetariáni, vegáni, domáci farmári ... ľudia sa už aj na to sťažujú, keď niekto chová sliepky, že kohút kikiríka.“*

*„Tých tém je veľmi veľa od stravy, nakupovania cez dopravu, ale dôležité je, aby sa ľudia naučili inak vnímať svet a to, akým spôsobom využívajú zdroje a poškodzujú planétu.“*

*„Fast fashion, kde žijeme a čo podporujeme napr. takýmto nakupovaním; búranie predstáv, že nič sa nestalo.“*

*„Naučiť sa ako reálne niečo robiť, nielen hovoriť. ... Praktickejšie, nielen teória.“*

S o niečo menšou intenzitou bol formulovaný dopyt po **informáciách o klimatickej zmene**. Hoci menšia, no nie nepodstatná časť mladých by uvítala, keby sa zlepšilo povedomie o tom, v čom klimatická kríza spočíva, čo sú príčiny a čo sú jej prejavy. V skupinách, kde o klimatickej zmene bolo slabšie povedomie nevedeli povedať, čo to má byť, z ich pohľadu je potrebné dozvedieť sa jednoducho celkovo viac o problematike.

*„V čom je problém, ako vznikajú klimatické zmeny, čo spôsobujú, ako im zabrániť alebo ich aspoň spomaliť, prečo by sme sa vôbec mali snažiť o riešenie.“*

*„Pomenovať aktuálnu situáciu a kam smerujeme; konkrétne pre Slovensko, napr. postoj: čo my máme s morom? Ale týka sa nás to.“*

*„Dopad - že niektoré rastliny/živočíchy neprežijú; aký dopad to má na ostatné krajiny.“*

## 4.2 Konzultačná otázka č. 2: Zapojenie mladých do rozhodovacích procesov

<b>Čiastkové ciele</b>	<p>Posunúť celú spoločnosť, najmä mladých ľudí, smerom k tomu, aby mohli pôsobiť ako činitelia zmeny pre environmentálny a trvalo udržateľný rozvoj (cieľ mládeže #10).</p> <p>Poskytnúť viac priestoru, príležitostí, zdrojov a programov na podporu dialógu, sociálnej súdržnosti a boja proti diskriminácii a segregácii (cieľ mládeže #3).</p>
<b>Konzultačná otázka</b>	<p>2. Existujú na Slovensku úspešné mechanizmy a metódy, ktoré by zabezpečovali zohľadnenie potrieb mladých ľudí v rozhodovacích procesoch s dopadom na súčasný život a budúcnosť mladých ľudí? Vedia o nich mladí ľudia na Slovensku? Ak takéto mechanizmy neexistujú, ako by mali vyzeráť alebo aké príklady z iných kontextov považujete za užitočné a úspešné?</p>

### Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 31 konzultačných skupín)

*„Keď vidím ako je naša planéta zničená, tak ma to núti niečo robiť.“*

*„Vždy mi pomôže, keď vidím že v tom nie som sám a ľudia z môjho okolia, či niekto koho obdivujem sa stará a promuje pomoc životnému prostrediu. Treba si uvedomiť, že sa nás to týka rovnako.“*

V súvislosti s touto konzultačnou otázkou účastníci riešili hlavne témy motivácie k verejnému angažovaniu vo vzťahu ku klimatickej zmene, resp. dôvodom, ktoré od takéhoto zapájania mladých ľudí skôr odrádzajú. Silnou témou bola tiež otázka možných riešení, ktoré mladí na Slovensku považujú za relevantné či zmysluplné. Okrajovo v súvislosti s touto témou bola diskutovaná tiež otázka významu medzigeneračného dialógu v tejto oblasti.

### Čo motivuje k zapájaniu

Motivovať mladých k angažovanosti nie je jednoduchá cesta, vstupuje do toho viacero faktorov, ktoré v konečnom dôsledku môžu mať pozitívny dopad na ich účasť na týchto aktivitách. Najsilnejším motivátorom je pocit, že takéto **angažovanie má zmysel**. Existuje teda dôvod prečo sa angažovať a v ideálnom prípade vidno aj výsledky takéhoto angažovania. Oba aspekty sú z tohto pohľadu dôležité. Okrajovo sme v tejto súvislosti zaznamenali pocit sklamaní z nezáujmu politikov reagovať na petíciu iniciatívy Klíma ťa potrebuje.

*„Ukázať mladým, že aj ich sa to celé týka a konkrétne prečo (vysychanie potokov, ktoré vidíme už aj u nás, klčovanie pralesov a pod.).“*

*“Vedieť, že to má zmysel. To, že tie veci, za ktoré niekto dlhodobo bojuje sa darí pretláčať.“*



*„K angažovaniu sa v oblasti ochrany životného prostredia mladých motivuje predstava o tom, že sa po recyklácii plasty použijú znovu a z kompostu sa vyrobí hnojivo.“*

*“Vedieť, že to má zmysel. To, že tie veci, za ktoré niekto dlhodobo bojuje sa darí pretláčať.” ... Nepříjemný príklad s kampaňou Klíma ťa potrebuje, pod ktorú sa podpísalo množstvo ľudí, a stále to ten parlament nezaujíma... To si myslím, že je dosť veľká pachuť v ústach ľudí, čo to riešia reálne.”*

Aby sa chceli mladí angažovať, potrebujú problematike rozumieť no ešte dôležitejšie je pre nich mať pocit, že v tom nie sú sami. Popri akcente na zlepšenie informovanosti, ktorý rezonoval aj v súvislosti s angažovanosťou, mladí silno tematizovali hlavne **potrebu sociálneho ukotvenia** týchto aktivít. Vyzdvihovaná bola hlavne úloha rovesníckych lídrov, povzbudiť dokážu aj pozitívne vzory v bezprostrednom sociálnom prostredí, hovorilo sa o nich dokonca ako o najsilnejšom motivátore. Približne podobne intenzívne rezonovala aj potreba **komunity**. Vedomie, že je nás viac a „nie som v tom sám/ sama“, jednoducho zvyšuje odvahu vstúpiť do verejného priestoru. Zarezoval aj význam príkladov prezentovaných celebritami alebo známymi greenfluencerami, hoci s menšou intenzitou.

*„Chýba tu nejaká skupina mladých ľudí, ktorí by zapojili ďalších v obci a robili sa nejaké aktivity pre ochranu životného prostredia.“*

*„Moja kamarátka organizovala protest Fridays For Future, keď potrebovala dobrovoľníkov na výpomoc, nerobilo mi problém zapojiť sa. Myslím si, že takto do tejto oblasti môžeme dostať viac ľudí.“*

*„Treba to dostať ľuďom do povedomia a to docielime tak, že to budú mať non-stop na očiach.“*

*„Myslím že je dobré, že sa aj cez takéto mainstream trendy (sociálne médiá) dostáva čoraz viac ľudí k téme udržateľnosti. Všimla som si veľkú diskusiu napríklad najmä v oblasti módy a fast fashion.“*

Efekt komunity v tomto zmysle v očiach mladých vytvárajú aj **MNO** aktívne v tejto oblasti. Mladí by sa radi zapojili, zdá sa im však, že tieto organizácie voči nim nedostatočne komunikujú svoje aktivity (hlavne na sociálnych sieťach). Tomu zodpovedá aj miera znalosti MNO, ukazuje sa, že väčšina mladých, ktorí sa zúčastnili konzultácií takéto organizácie nepozná. Z konkrétne menovaných najčastejšie zaznelo Greenpeace, Zelená škola, Klíma Ťa potrebuje. Spomenuté boli pri tejto otázke aj organizácie ako OSN, UNICEF, viacerí spontánne menovali opätovne greenfluencerov (Natália Pažická, Michal Sabo, Greta Thunberg), čo potvrdzuje vyššie spomenuté zistenie o nedostatočnej informovanosti a chýbajúcom hlbšom povedomí o činnosti MNO. Slabšie povedomie o MNO je medzi mladšími účastníkmi konzultácií.

### **Čo odrádza od angažovania**

Na druhej strane pri otázke, čo vyslovene odrádza od angažovania v tejto oblasti, to je **nezáujem** okolia o tému a jej riešenie. Dôvodov tohto nezájmu je mnoho, od neznalosti problematiky, cez vlastnú pohodlnosť až po odmietanie „eko aktivizmu“ ako určitej formy názorového extrému. Približne v podobnej miere je dôvodom, ktorý odrádza od angažovania **lahostajnosť**. Pod týmto faktorom účastníci konzultácií uvádzali predovšetkým také odpovede, ktoré poukazujú na nevšímavosť až ignorovanie klimatickej zmeny, jej závažnosti a potreby angažovať sa v jej ďalšom riešení. Vadí ľahostajnosť iných ľudí, ale vadí aj na politickej či korporačnej úrovni.

*„Že postneš fotku v novom tričku je omnoho lákavejšie ako to, že sa na jeho výrobu minulo viac než 2 000 litrov vody.“*

*„V rámci Zelenej školy účastníci vypočítavali ich uhlíkovú stopu. Ukazovatele boli veľmi vysoké. Nemalo to vplyv na ďalšie rozhodnutia alebo konanie (zúčastnených)“.*

*„Ty sa aj snažíš a potom vidíš niekde obrovskú skládku a fabriky, ktoré to ignorujú, alebo tých, ktorí sa tvária ekologicky ale majú v tom len biznis.“*

Medzi dôvodmi, ktoré odrádzajú od angažovania sa v aktivitách zameraných na klimatickú zmenu a udržateľný spôsob života zaznela ešte aj skúsenosť so **zneužívaním témy na politické účely**, vadí tiež **falošný aktivizmus** za klímu.

*„Odrádza ma falošný aktivizmus za úpravu klímy, sú ľudia, ktorí sa zaujímajú, ale je aj dosť ľudí, ktorí to využívajú na manipuláciu (reklama) – politika a nadnárodné korporácie.“*

*„Že niečo sa tvári ako ekologické, ale nie je to (greenwashing), nie je ľahko rozlíšiť, čo je naozaj a čo je naoko.“*

Čo do proporcie, v zaznamenaných výpovediach je intenzita odrádzania od angažovania nižšia než intenzita motivovania k angažovaniu. Môžeme preto konštatovať, že prevažujú skôr pozitívne postoje voči zapájaniu sa do širokého spektra aktivít v oblasti klimatickej zmeny.

### **Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií**

V prípade tejto konzultačnej otázky bolo formulované široké spektrum odporúčaní charakterizovaných ako navrhované riešenie vo vzťahu ku klimatickej kríze, ktoré sa pokúsime usporiadať vzhľadom na obsahovú blízkosť. Poradie odporúčaní je podľa ich frekvencie, s akou boli počas konzultácií uvádzané.

V prvom rade však treba povedať, že medzi mladými panuje silná **skepsa** o tom, že by ich hlas zavážil pri prijímaní rozhodnutí s celospoločenským dopadom a to aj vo vzťahu ku klimatickej kríze. Na jednej strane pritom poukazujú na nezáujem politických lídrov o riešenie klimatickej zmeny, na druhej strane hovoria o nedôležitosti hlasu mladých ľudí vo verejnom priestore.

*„Podľa mňa je to boj s veternými mlynmi, to by musela sa celá spoločnosť zmeniť a viac robiť dobro pre životné prostredie.“*

*„Nevieme ovplyvniť ani rozhodnutia dospelých, nie to ešte rozhodnutia politikov a EÚ.“*

*„Závisí od postavenia. Verejná osoba alebo celebrita by vyzývala k zmene, tak áno. Ak by ja som to robila, tak by to nemalo zmysel.“*

*„Dospelí si myslia, že sme čosi menej, furt vyťahujú kartu veku.“*

*„Radšej si mladí potom pôjdu vypiť ako sa do niečoho zapájať, keď ich furt odbijú.“*

Riešenie potom vidia v prvom rade na **individuálnej úrovni v zmene životného štýlu**. Ekologická doprava, recyklácia odpadu, nekupovať fast fashion boli najčastejšie uvádzané návrhy v spojitosti s udržateľnejším spôsobom života.

*„Mali by sme začať od seba. Upraviť svoje životy, tak aby sme neplytvali tam kde plytvať netreba. Zbúrať stigmy o recyklovaní a ekologickej doprave. Tieto veci majú byť bežnou súčasťou života a nie niečo, čo robíme navyše.“*

*„Počula som, že aj keď neješ moc mäsa tak to môže pomôcť. Lebo to produkovanie mäsa vie dať zabráť planéte, lebo však tie zvieratá treba veľa kŕmiť, dávať im vodu a nakoniec kravy aj tak produkujú nejaké tie plyny čo znečisťujú ovzdušie.“*

*“Keď sa niekam potrebuješ dostať sám tak nejst' autom ale radšej použiť hromadnú dopravu, alebo zobrať bicykel či ísť pešo.“*

*„Nevyužívať toľko sáčkov, radšej si nosiť so sebou vlastnú tašku.“*

*„Recyklovať poriadne a celkovo obmedzovať používanie plastov.“*

Ďalšou oblasťou, kde vidia mladí ľudia priestor na zlepšenie v otázke riešenia klimatickej krízy, sú rôzne formy **občianskeho aktivizmu**, ktorým dokážu vytvárať tlak na to, aby sa kompetentní začali problému venovať. Spomínané boli hlavne protesty, petície, štrajky, ale aj šírenie povedomia na sociálnych sieťach. Tieto nástroje vnímajú ako užitočné vo vytváraní tzv. **verejného tlaku na politikov**.

*„Mali by viac vznikáť organizácie, aby politici videli, že ľuďom to nie je ľahostajne.“*

*“Keď podpisy nefungujú, tak treba ísť inak na to. Ja si napríklad myslím, že aj tie občianske združenia sú skvelá vec. Jednoducho, keď ten hlas v tej krajine bude príliš hlasný, že veľa OZ bude viac to robiť, tak bude to taký push podľa mňa aj na tých politikov.“*

*„Netreba to vzdať len preto, že nie sú aktívni tí hore.“*

*„Môžeme a mali by sme prispieť kde sa dá. Ak vám mám na rovinu povedať, nemyslím si že dokážeme niečo priamo zmeniť či ovplyvniť no určite môžeme prispieť a naša snaha ničomu neškodí.“*

Opatrnejší účastníci navrhovali **diskusie** či debaty s „**dôležitými dospelými**“, aj to by mohla byť podľa nich cesta, ako zabezpečiť, aby hlas mladých ľudí vo vzťahu ku klimatickej zmene mal širšie spoločensko-politické vypočutie.

*„Nás mladých sa to týka najviac, nemali by sme čakať 15 rokov kým sa dostaneme do politiky na to, aby sme sa mohli vyjadriť a mali pocit, že sú naše názory vypočuté“.*

Vo veľmi malej miere sa objavovali názory, že v tomto smere môže pomôcť už len priamo **politické angažovanie**, resp. akýkoľvek úspech takýchto iniciatív nie je možný, kým nebude pri moci politická strana, ktorá má zelenú agendu a bude ju aj presadzovať. V tejto súvislosti sa hovorí o potrebe **systémovej zmeny**, ktorá je v rukách politikov, a nedokážu ju nahradiť individuálna zmena v konzume.

*„Nestačí iba recyklovať, dôležitejšie je tlačiť na politikov a ľudí v silných pozíciách aby menili systém. ... Prečo musím ja piť papierovou slamkou, ktorá sa mi po 2 minútach rozpadne v ústach a potom ju mám ešte aj recyklovať, keď Kylie Jenner jedným 10 minútovým letom svojim súkromným lietadlom vyprodukuje toľko odpadu čo moja rodina za celý rok.“*

### 4.3 Konzultačná otázka č.3 Zodpovednosť politikov

<b>Čiastkové ciele</b>	Zohľadniť vplyv každého rozhodnutia na životné prostredie a zároveň zabezpečiť, aby boli mladí ľudia zapojení do tvorby politiky trvalo udržateľného rozvoja na všetkých úrovniach (cieľ mládeže #10).
<b>Konzultačná otázka</b>	3. Ako sa možno v rámci participatívnych mechanizmov vyhnúť „youthwashingu“, t.j. zabezpečiť aby osoby s rozhodovacou právomocou niesli zodpovednosť za to, čo bolo dohodnuté v rámci rôznych participatívnych aktivít? Ak takéto mechanizmy „zodpovednosti“ neexistujú, ako by mali vyzeráť (aby boli úspešné)?

#### Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 29 konzultačných skupín)

*„Už som si to viackrát všimol, akcia sa tvári ako „mládežnícka“ ale nakoniec sú hlasy mladých ignorované a všetko je to iba kampaň ako získať viac peňazí, s tým ja nechcem mať nič spoločné.“*

*„Podľa mňa je vždy vidno, keď politikovi naozaj záleží na danej téme alebo sa iba chce pred voľbami zviditeľniť a získať zopár mladých hlasov.“*

*Problémom je, že politici majú strašne malú dôveru obyvateľstva a to je jedno ako dobre to myslia.“*

*„Aby spoločnosť začala brať mladých ľudí vážne.“*

Hoci drvivá väčšina mladých počula pojem youthwashing prvý krát, po vysvetlení sa objavili už aj prvé skúsenosti účastníkov s praktikami, ktoré ho popisujú. Na jednej strane účastníci vidia **problém v rozhodovaní, do ktorých nie sú mladí prizvaní, hoci sa ich týkajú**. Na strane druhej potom zažívajú namiesto participácie manipuláciu, ktorá situácii (nielen) v oblasti environmentálnych či klimatických politík nepomáha, naopak má škodlivý dopad na všetkých a na všetko. Takéto skúsenosti prispievajú k rastu **nedôvery voči participatívnym postupom v tvorbe politík** no v konečnom dôsledku aj v činnosť demokratických inštitúcií. Navyše negatívne deformované skúsenosti s participáciou do budúcnosti môžu od angažovania odrádzať.

*„Význam slova bude pravdepodobne podobný ako „greenwashing“, teda keď sa firmy tvária, že sú veľmi eco-friendly. v tomto prípade youth-friendly, a nakoniec je to všetko iba na propagáciu a nerobia žiadne reálne kroky na zlepšenie situácie. ... youthwashing, greenwashing... to stále sa niečo umýva či čo?“*

*„Keď jednoducho ovplyvniteľnú mládež presviedčate o svojej pravde za účelom nahnať si hlas či zviditeľniť sa a je vám jedno ako si to prekrúťite. Hlavne aby ste spravili rozruch a dostali ste sa do povedomia, veď o čom inom je slovenský populizmus.“*

*„Či už to bola modelová konferencia alebo protest, tak oficiálni úradníci, to nebrali vážne do takej miery aby na tom stavali svoju agendu alebo svoje rozhodnutia. Nedostali viac spätnej väzby ako bezduché povzbudenie, že občianska participácia je pozitívna a mali by v tom pokračovať. Boli jemne sklamaní z prístupu mestských zastupiteľstiev kvôli dôvodu, že to viac krát vyzeralo, že sa iba snažia na nich postaviť svoje meno a nie reálne prísť tam kvôli dôvodu prečo sa daná akcia deje.“*

*„Dve študentky sa nám zdôverili, ako kontaktovali Branislava Gröhlinga s ich projektom. Vzhľadom na to, že to odignoroval, ho študentky určite nevnímajú ako otvoreného, či nápomocného pre mladých ľudí.“*

Objavujú sa aj **pozitívne skúsenosti** s nejakou formou participatívnych mechanizmov, no je to len o jednotlivcoch. Pozitívne príbehy sme zaznamenali predovšetkým **z lokálnej úrovne**, kde účastníci hovorili o dobrej spolupráci s vedením obce, ktoré prinieslo reálne výsledky. Ruka v ruke s pozitívnymi skúsenosťami však ide aj konštatovanie o nezájme mnohých mladých (ich rovesníkov) o takéto príležitosti.

*„U nás to prebehlo ... riešili sa cyklochodníky, do toho zapojili mladých ... a naozaj sa to zrealizovalo, a vzhľadom k tomu sa založil aj mládežnícky parlament. Ale aj v obecnom zastupiteľstve je málo mladých ľudí ochotných zapojiť sa (nie sú aktívni, aj keď vôľa starostu by bola).“*

*„Akcia bola dobre zorganizovaná. A boli tam aj chlebičky tak to bolo super.“ ... (mali z akcie dobrý pocit nakoľko videli že aj) „páni v oblekoch sa obliekli do pracovného a išli s nimi upratať okolie rieky“.*

**Väčšina účastníkov** teda **nemá skúsenosti s participáciou**, často ako dôvod uvádzajú, že v ich okolí takéto príležitosti nie sú. Na druhej strane viacerí spomenuli, že absolvovali napr. debaty s politikmi, ktorí boli absolventmi školy, alebo pochádzali z daného mesta, čiže príležitosti na stretnutie s politikmi by aj boli. To čo sme počas konzultácií zaznamenali, je hlavne deklarovaný záujem o participatívne aktivity.

*„Nikdy som sa nezapojila, v mojom okolí nie je toľko možností.“*

*„Rada by som a zúčastnila tejto aktivity, príde mi to ako priama možnosť ako vyjadriť svoj názor a zdôrazniť vážnosť situácie.“*

Veľmi silno zaznieva **skepsa** ohľadom **ochoty (dôležitých) dospelých načúvať deťom a mladým ľuďom** v sociálnych či politických témach. V tom vidia aj dôvod, prečo mladí nie sú prizývaní do participatívnych mechanizmov. Vidia tu pritom nielen politickú kultúru, ktorá ignoruje občana („o nás bez nás“), ale aj nedôveru voči kompetentnosti mladých vyjadrovať sa k významnejším rozhodnutiam, z dôvodu nízkeho veku či nedostatku skúseností.

*„Nikdy som sa ani v okolí nestretla s tým, že by sa takéto procesy zameriavali na mladých ... ešte nejaké verejné debaty sú, ale mladí nie sú zaujímaví pre politikov ... ja to vnímam, že to absolútne nerezonuje v spoločnosti.“*

*„Keby ľudia mali robiť možnosť viac zmeny, tak by sa viac zapojili ... väčšinou ale dospeli rozhodnúť o nás bez nás.“*

*„Ja si myslím, že mladí nič nezmôžu pokiaľ politici nechcú.“*

*„Niektorí politici by boli najradšej, keby si mohli robiť, čo chcú a nikto sa im do toho nemiešal.“*

*„Môžeme diskutovať koľko chceme, ak je druhá strana už dopredu rozhodnutá, že touto cestou nepôjde, tak sme skončili.“*

### **Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií**

Hoci pre účastníkov nebolo ľahké formulovať vo vzťahu k týmto problémom odporúčania, objavili sa aj takéto návrhy. Opäť sme sa ich pokúsili usporiadať vzhľadom na obsahovú blízkosť. Poradie odporúčaní je podľa frekvencie, s akou boli uvádzané.

- **Dôsledný výber politických reprezentantov (kandidátov vo voľbách)**
- **Vytváranie spoločenského tlaku, dopytu (protesty, demonštrácie)**
- **Mať reprezentáciu mladých, ktorí budú prizývaní vstupovať do procesov**

#### 4.4 Konzultačná otázka č.4: Mobilita a solidarita

<b>Čiastkový cieľ</b>	Podporovať a posilňovať príležitosti mladých ľudí dobrovoľne sa venovať životnému prostrediu (cieľ mládeže #10).
<b>Konzultačná otázka</b>	4. Čo by mohlo pomôcť rôznym skupinám marginalizovaných mladých ľudí, aby sa mohli zapojiť do tematicky environmentálne ladených zahraničných mobilitných programov?

#### Zhrnutie výstupov diskusií

*(Tému konzultovalo 29 konzultačných skupín)*

V snahe zodpovedať túto konzultačnú otázku sme narazili na problém nízkeho počtu účastníkov konzultácií patriacich do marginalizovanej, resp. minoritnej skupiny obyvateľov. Celkovo sa do našich konzultácií zapojilo len 10% mladých ľudí rómskej národnosti a menej ako 1% účastníkov tvorili mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením. Práve z tohto dôvodu sme sa rozhodli zodpovedať túto otázku zo širšieho pohľadu majority. Okrem formulovania odporúčaní zameraných na zvýšenie účasti mladých z marginalizovaného prostredia, sme sa zaoberali aj informovanosťou, mierou zapojenia a záujmom mladých ľudí o účasť na mobilitných programoch.

*Čo si mladí ľudia predstavujú pod termínmi zahraničná mobilita a dobrovoľníctvo ?*

Väčšina mladých ľudí zapojených do konzultácii má aspoň „hmlistú“ predstavu o význame termínov zahraničná mobilita a dobrovoľníctvo. Termín **zahraničná mobilita** si najčastejšie asociujú s programom Erasmus+, stredoškolskými výmennými pobytmi, vysokoškolskými študijnými pobytmi v zahraničí alebo mládežníckych výmenami. V prípade, že mladí ľudia (prevažne vo vekovej skupine mladších ako 15 rokov) nemali vedomosti o tom, čo je to mládežnícka mobilita, bolo potrebné v rámci konzultácií venovať priestor vysvetleniu termínu, prečo podobné programy existujú, čo prinášajú mladým ľuďom a ako sa do nich zapojiť.

*„Dobrovoľníctvo poznajú, mobilitu nie, ale pojem Erasmus a stáž, rok/semester v zahraničí poznajú, resp. mnohí poznajú niekoho čo bol.“*

*„Účastníkom je dobre známy termín “dobrovoľníctvo”. Termín “mládežnícka mobilita” mladým nebol známy. Tento jav je im známy pod termínom “výmena” alebo “výmenný pobyt.“*

*„Termíny účastníci poznali hlavne z prostredia školy, keďže väčšina z nich sa zúčastnila výmenných pobytov, ktoré boli organizované školou.“*

Termín **dobrovoľníctvo** si mladí ľudia v rámci konzultácii spájali s konkrétnymi dobrovoľníckymi aktivitami, predovšetkým s aktivitami jednorazovými či príležitostnými, ktoré sú organizované školou (napr. zbieranie odpadkov v areáli školy, v lese, pri rieke...) alebo susedstvom (skrášľovanie spoločných priestorov, komunitné akcie a pod.) Mladí, ktorí sú členmi športových klubov alebo mládežníckych organizácií mali skúsenosť aj s pravidelným dobrovoľníctvom (napr. vedenie táborov, vedenie

mládežníckych skupiniek, rozhodovanie na športových turnajoch či pri organizovaní športových podujatí). O dobrovoľníckych projektoch v zahraničí, a predovšetkým tých dlhodobých (trvajúcich viac ako 2 mesiace) mali mladí ľudia výrazne menej informácií ako o zahraničných študijných programoch a spontánne sa tejto téme v rámci konzultácií nevenovali.

#### Skúsenosti s environmentálne zameranými mobilitnými programami nemajú

*„Tieto mobility boli zväčša viazané na nejakú školskú činnosť či projekt. Dané projekty však neboli zamerané konkrétne na životné prostredie či klimatickú krízu.“*

*„Účastníci participovali na rôznych výmenných pobytoch, exkurziách či projektoch, ktoré zahŕňali aj environmentálne témy, no žiadne neboli výlučne orientované na danú problematiku.“*

Ako už bolo spomenuté vyššie, mladí ľudia majú skúsenosti s dobrovoľníctvom a zahraničnými výmenami predovšetkým vďaka školám, ktoré tieto projekty sami realizujú alebo sprostredkujú. Tieto projekty zväčša nie sú tematicky zamerané na otázky životného prostredia či klimatickú krízu. Napriek tomu mladí ľudia v rámci konzultácií vyjadrili **záujem zúčastniť sa** takto ladených programov. Pre časť z nich je táto téma málo atraktívna. Zaujímavým zistením taktiež bolo, že časť mladých sa primárne nerozhoduje na základe témy programu, prednejšia je napr. destinácia, kde sa program realizuje, prípadne im na téme programu nezáleží vôbec.

*„Príde mi, že výmenné pobyty s tematikou environmentálnych problémov môžu byť zaujímavou cestou ako rozšíriť záujem o túto tému.“*

*„Tak dobrovoľníctvo je taký zaujímavý spôsob ako tráviť svoj voľný čas, že nejakým spôsobom prispievame či už k tej enviromentálnej aktivite na Slovensku alebo aj v zahraničí, lebo existuje veľa takých dobrovoľníckych konceptov v zahraničí, kde sa čistia moria alebo pláže.“*

*“Určite by som išla, ak by som mala možnosť...aby som išla do zahraničia a získala skúsenosti. Moc mi nezáleží o čom tá výmena bude.“*

#### Prečo sa chcú mladí ľudia zúčastňovať zahraničných mobilit?

V nasledujúcej tabuľke sú zhrnuté najčastejšie dôvody záujmu mladých ľudí o účasť na mobilite. Najčastejšie sa mladí ľudia zúčastňujú s cieľom získať zahraničnú skúsenosť, spoznať nových ľudí a nadobudnúť zručnosti, ktoré môže neskôr využiť vo svojom pracovnom, občianskom i súkromnom živote.

Dôvody záujmu o účasť na mobilite
<ul style="list-style-type: none"><li>• Cestovanie, spoznávanie nových krajín a kultúr</li><li>• Zlepšenie jazykových zručností</li><li>• Spoznávanie nových ľudí</li><li>• Získanie zručností a skúseností, ktoré viem využiť pri hľadaní práce</li><li>• Získanie zručností a skúseností, ktoré viem využiť v rámci mojej komunity</li></ul>



V rámci konzultácii sme sa mladých ľudí pýtali aj na benefity a prínos zahraničných mobilit a dobrovoľníctva pre komunitu. Vo všeobecnosti mladí ľudia zdieľajú názor, že mobilita je prospešná nielen pre jednotlivca, ale aj pre komunitu, ktorej je súčasťou.

*„Podľa slov zúčastnených, mobility a dobrovoľníctvo budú prínosné pre mládež v rámci ich komunity tým, že načerpané skúsenosti zo zahraničia budú môcť uplatniť lokálne. Uvidia konkrétne príklady v zahraničí, ktoré donesú domov.“*

*„Sú presvedčení, že mládežnícka mobilita je prínosná pre človeka a jeho komunitu. Účastník výmeny prinesie niečo nové zo zahraničia, osmelí to človeka do sveta a spozná kultúru. Myslia si, že výmeny, kde by sa stretli aj s ľuďmi s hendikepom by im dali možnosť lepšie pochopiť ako žijú a vidieť svet z ich pohľadu.“*

*Prečo sa niektorí mladí ľudia zapájajú do mobilitných programov viac a iní menej?*

Na základe analýzy výstupov z konzultácii sme identifikovali 4 základné faktory, ktoré diferencovali mieru informovanosti, mieru zapojenia a záujmu mladých ľudí o účasť na mobilitných programoch.

Faktory diferencujúce mieru informovanosti, mieru zapojenia a záujmu mladých ľudí o účasť na mobilitných programoch
<ul style="list-style-type: none"><li>• vek</li><li>• stupeň dosiahnutého vzdelania</li><li>• ročník štúdia</li><li>• typ navštevovanej školy</li></ul>

### Vek

Do konzultácii v rámci IX. cyklu EDM sa vo výrazne vyššej miere zapojili mladí ľudia mladší ako 18 rokov, táto veková skupina tvorila až 78% z celkovej výskumnej vzorky (430 respondentov). Túto skutočnosť je potrebné brať do úvahy, pretože mladí ľudia mladší ako 18 rokov majú iné možnosti ako mladí dospelí a ich rozhodnutie zúčastniť sa mobilitných programov a dobrovoľničiť je vo vyššej miere závislé od súhlasu rodičov a celkových rodinných pomerov, v ktorých mladý človek vyrastá. Vo vekovej skupine 13-15 rokov malo skúsenosť s mobilitnými programami a dobrovoľníctvom minimum účastníkov.

### Stupeň dosiahnutého vzdelania, typ navštevovanej školy a ročník štúdia

Účastníci, ktorí v čase konzultácií navštevovali základné školy vykazovali, logicky, najnižšiu mieru informovanosti a zapojenia do mobilitných programov. U stredoškolákov sa ako kľúčový faktor ukázal typ navštevovanej školy a ročník štúdia. Gymnazisti v porovnaní s respondentami s odborných škôl boli viac informovaní, častejšie participovali na vyššie spomenutých aktivitách a vo všeobecnosti mali vyšší záujem o účasť na podobných programoch v budúcnosti. Na stredných školách sa žiaci môžu zúčastniť výmenných programov (vo väčšine prípadov) v druhom alebo treťom ročníku. Žiaci vyšších ročníkov

boli viac informovaní a mali aj viac skúseností. V rámci konzultácií sme robili rozhovory aj s vysokoškolákmi, ktorí vykazovali najvyššiu mieru informovanosti, ale na druhej strane rôznorodý záujem o účasť na mobilityných programoch.

*Aké sú bariéry, ktoré bránia mladým ľuďom zúčastniť sa na zahraničných mobilityných programoch?*

V rámci konzultácií nás zaujímali bariéry, ktoré bránia mladým ľuďom (nielen) z marginalizovaných komunít zúčastniť sa na zahraničných mobilityných programoch. Na základy analýzy výstupov z konzultácií sme identifikovali 8 bariér, ktoré sú zhrnuté v tabuľke nižšie. Tabuľka je doplnená citátmi účastníkov konzultácií.

<b>Bariéra</b>	<b>Výroky z konzultácií</b>
<b>1. Peniaze</b> (finančná nedostupnosť programov)	<p>„...bez adekvátnych finančných štipendií by sa mohli týchto projektov zúčastniť iba študenti z finančne stabilných rodín...Jediné čo naozaj pomôže chudobným deťom dostať sa do sveta sú peniaze.“</p> <p>„...dnes je taká doba, že človek potrebuje na všetko peniaze. Zadarmo ani kura nehrabe, všetko je drahé.“</p> <p>„...pomohlo by, keby ľudia z marginalizovaných skupín mali tieto výmeny hrazené do väčšej miery, a aby financie pre nich nepredstavovali problém.“</p>
<b>2. Jazyk</b> (neznalosť cudzieho jazyka)	<p>„...neviem hovoriť po anglicky...nedohovorím sa v cudzine... bojím sa hovoriť v cudzom jazyku“</p> <p>„...by pomohli tábory na učenie sa cudzích jazykov, špeciálne jazykové programy či jazykové školy zadarmo“</p>
<b>3. Strach</b> (obavy z neznámeho, z vykročenia s komfortnej zóny, nízke sebavedomie, strach z nepredvídateľných udalostí)	<p>„...nemám predchádzajúce skúsenosti, to bude asi ťažké bez nich.“</p> <p>„...by to muselo byť ešte s niekým koho poznám no nikoho takého nemám takže asi nič.“</p> <p>„Veľa mladých ľudí si musí nájsť takú tú svoju skupinu s ktorou pôjde, lebo je to všetko neznáme a nevieme čo od toho môžeme očakávať.“</p>
<b>4. Nedostatočná informovanosť</b>	<p>„...majú v tejto oblasti málo informácií.“</p> <p>„...by sa veľmi radi zúčastnili aj zahraničných mobility, no nemajú dostatok informácií o svojich možnostiach“</p> <p>„...ľudia z marginalizovaných komunít sa o takýchto veciach skoro nikdy nedozvedia.“</p>

<p><b>5. Rodinné prostredie</b> (pomoc rodičom, starostlivosť o súrodencov, ale aj strach rodičov)</p>	<p>„Rodičia chcú aby som začal/a brigádovať“</p> <p>„Na dedine má človek viac práce, v rodinnom dome, musí pomáhať rodičom a potom je menej čas na niečo iné aj popri škole.“</p> <p>„Niektorí rodičia nechcú, aby dieťa išlo niekde do zahraničia.“</p>
<p><b>6. Vnímanie mobility ako elitnej záležitosti</b></p>	<p>„Podľa nich je mobilita skôr pre tých najlepších študentov, ako pre všetkých.“</p> <p>„Mobility sú hlavne limitované na elitných študentov“</p> <p>„Myslia si, že mobility sú hlavne pre gymnazistov a lepšie obchodné akadémie“</p>
<p><b>7. Vidiecke prostredie</b></p>	<p>„Mladí ľudia zapojení do konzultácie pochádzajú z vidieckeho prostredia, z obce, ktorá je vzdialená od najbližšieho mesta cca 12 km, čo znamená, prekážku v participatívnych aktivitách vo všeobecnosti. Aj 12 km môže byť prekážka k účasti na aktivitách mimo školského prostredia, keďže väčšina účastníkov pochádza z marginalizovanej komunity, zo sociálne znevýhodnenej rodiny alebo sú považovaní za vidiecku mládež s nedostatkom príležitostí.“</p> <p>“Nie som zvyknutá/ý cestovať, málo dochádzam mimo moju dedinu, som prevažne len vo svojom okolí, nevyznám sa v cestovných poriadkoch niekde inde , necestujeme za hranice”</p> <p>„...vo vidieckych oblastiach veľmi zaostáva participatívny prístup práce s mládežou, ktorý by zvýšil ich motiváciu, angažovanosť aj v oblasti vzdelávania a environmentálnej gramotnosti, tá sa dlhodobo poukazuje ako veľmi nízka a konzultácie s mladou vidieckou mládežou to len potvrdil</p>
<p><b>8. Zdravotný stav</b> (zdravotné znevýhodnenie)</p>	<p>„Musia pravidelne navštevovať lekárov a z toho dôvodu nemôžu odcestovať preč na dlhšiu dobu“</p> <p>„Taktiež tí ľudia budú mať problém so strachom, že to fyzicky zvládnu keď sú zdravotne znevýhodnení“</p>

## *Odporúčania zamerané na zvýšenie účasti na mobilitách a dobrovoľníctve*

V prípade tejto konzultačnej otázky bolo formulované široké spektrum odporúčaní, ktoré sú usporiadané do poradia podľa frekvencie s akou boli formulované vo výpovediach účastníkov konzultácií.

- 1. Zvýšiť informovanosť mladých ľudí o zahraničných mobilitách.** Na to, aby sa mladí ľudia mohli do mobilit zapájať potrebujú byť o svojich možnostiach informovaní. Ako najúčinnější sa javí stratégia zvyšovania informovanosti priamo v komunitách alebo cez absolventov mobilit, ktorí sú ochotní zdieľať svoje skúsenosti. Taktiež netreba zabúdať na osvetu na školách a reklamu cez sociálne siete.

*„...by sa to malo podľa mňa hovoriť...že ako to bude prebiehať, fungovať, čo bude pre to treba urobiť, lebo väčšinou sa ľudia boja do niečoho ísť len tak že naslepo, že nevedia, čo od toho očakávať...“*

*„...nech sa o tom hovorí priamo na školách. Samozrejme, teraz to nebude myslené ako časť predmetov, skôr ako návšteva škôl a ponúkanie programov priamo tam.“*

*„Možno osobne poznať nejakého človeka, čo už bol na takom projekte a porozprávať sa s ním, aby reálne povedal svoje skúsenosti, dal odporúčania a pomohol ostatným sa do toho zapojiť.“*

*„... keby to nejaký známejší youtuber zdieľal.“*

- 2. Poskytovať finančnú podporu.** V prípade mladých ľudí so znevýhodneného prostredia nad rámec bežne vyplácaného grantu, napr. vo forme sociálnych štipendií. Netreba zabúdať ani na skoré vyplácanie, ešte pred začatím mobility.

*„...by pomohlo, keby ľudia z marginalizovaných skupín mali tieto výmeny hradené do väčšej miery, a aby financie pre nich nepredstavovali problém.“*

*„...by pomohlo keby takíto ľudia dostali lepšiu podporu a viac financií na účasť na mobilitách.“*

*„...bez adekvátnych finančných štipendií by sa mohli týchto projektov zúčastniť iba študenti z finančne stabilných rodín. „Jediné čo naozaj pomôže chudobným deťom dostať sa do sveta sú peniaze.“*

- 3. Poskytovať podporu pred, počas i po skončení programu.** V prípade snahy o zvýšenie účasti mladých ľudí zo znevýhodneného prostredia na zahraničných programoch sa ako kľúčová javí organizačná, administratívna, ale aj psychologická podpora. S tým súvisí aj navýšenie počtu koordinátorov mobilit na stredných a vysokých školách a podporovanie systému „buddies“.

*„Jeden z účastníkov povedal, že by niektorým ľuďom mala byť pre účel výmen poskytnutá aj organizačná podpora. „Niektorí si nevie kúpiť letenky a naplánovať cestu do zahraničia, tobôž s niekým, kto je nejako zdravotne znevýhodnený.“*

*„Vytvorila by som podporné skupiny, ktoré by pomáhali sa zapojiť do programov.“*

*„Sprístupniť predovšetkým tie príležitosti pre všetkých a tí, ktorí nemajú skúsenosti, dať im šancu, aby sa mohli zapojiť, prípadne ak potrebujú niekoho k sebe, kto by im pomohol – kamarát, asistent, dobrovoľník, sami by sa asi neodhodlali“*

## 4.5 Konzultačná otázka č.5: Prístup k infraštruktúre

<b>Čiastkový cieľ</b>	Zabezpečiť, aby všetci, najmä mladí ľudia, mali prístup k ekologickej infraštruktúre a mohli viesť udržateľný životný štýl (cieľ mládeže #10).
<b>Konzultačná otázka</b>	5. Aké kľúčové prvky infraštruktúry (napr. doprava, bývanie, služby atď.) musia byť dostupné pre mladých ľudí, aby ich podporili v udržateľnom živote? Ako môžu tieto kľúčové prvky infraštruktúry fungovať v synergii s cieľom podporiť mladých ľudí v udržateľnom živote?

### Zhrnutie výstupov diskusií

(Tému konzultovalo 31 konzultačných skupín)

*„Najväčším problémom je nedobudovaná infraštruktúra, ktorá im zabraňuje cestovať ekologicky hromadnou dopravou a preto si musia vyberať nie ekologicky, ale prakticky.“*

*„No, vlastne moja rodina sa rozhodla, že začneme navštevovať bezobalové obchody, ale najbližší obchod sa nachádza v Žiline a keďže potraviny sa nakupujú často kvôli spotrebe tak tam nenakupujeme tak často, ale snažíme sa čím častejšie a vždy keď máme cestu do Žiliny tak si zoberieme veľa dóz aby sme nemuseli kupovať v obyčajnom supermarkete zabalené potraviny keď všetky tie obaly aj tak vyhodíme.“*

### Dostupnosť ekologických foriem dopravy

Mladí ľudia sa väčšinou pri výbere dopravného prostriedku nezamýšľajú nad ochranou životného prostredia. Hoci paradoxne verejnú hromadnú dopravu využívajú (z nutnosti) veľmi často a výrazne častejšie ako ich rodičia. Značnú časť našej výskumnej vzorky tvorili ľudia mladší ako 18 rokov, ktorí sa pri preprave do školy alebo na krúžky do veľkej miery spoliehali na rodičov - vlastníkov automobilov. Mladí z vidieckeho prostredia sa častejšie rozhodujú pre automobilovú dopravu, ale toto rozhodnutie je do veľkej miery vynútené vonkajšími okolnosťami, teda hlavne nedostatočnou a nedobudovanou infraštruktúrou verejnej hromadnej dopravy. Mnohí mladí sa v tomto smere správajú pro-environmentálne, ale väčšinou sa nejedná o vedomé konanie. Napriek tomu sa v rámci konzultácií ozývali aj hlasy mladých, ktorí sa nad udržateľnosťou vybraných dopravných prostriedkov, resp. uhlíkovou stopou konkrétnych typov prepravy vedome zamýšľajú, a v prípade, že im to vonkajšie okolnosti umožnia, volia environmentálne menej zaťažujúce formy dopravy.

*„Keď sa rozhodujem, aký dopravný prostriedok použijem, určite uvažujem nad otázkou ochrany životného prostredia. Ale bohužiaľ, spoje nie sú dostatočné. Častokrát ani nie je možné ísť verejnou dopravou, ak niekde nechcete čakať 1,2 hodiny aj viac.“*

*„Keď idem na tréning a ide mi autobus, ale môžem ísť na bicykli, lebo je dobré počasie tak si zvolím radšej bicykel. Taktiež pokiaľ sa mám viesť v aute sama, tak pôjdem radšej autobusom, ale pokiaľ sa nazbierame, že plné auto tak pôjdem autom.“*

*„Tak ja sa snažím auto nepoužívať, keď nemusím, lebo sa dosť zaujímam o životné prostredie. A taktiež je lepšie aj pre zdravie keď sa prejdem, len niekedy sa človeku nechce, takže nemôžem povedať, že by som zakaždým robila tú správnu vec pre životné prostredie.“*

### *Pri výbere druhu dopravy väčšinou nerozhoduje ekologickosť dopravného prostriedku*

Mladí ľudia sa pri výbere dopravného prostriedku rozhodujú na základe pomerne širokej škály faktorov. Na základe analýzy výstupov z konzultácií sme identifikovali 5 faktorov, ktoré sú vymenované v tabuľke nižšie.

Faktory, na základe ktorých sa mladí ľudia rozhodujú, aký druh dopravy využijú
<ul style="list-style-type: none"><li>• Čas (časová úspora/strata)</li><li>• Komfort (miera pocítovaného komfortu pri vybranom dopravnom prostriedku)</li><li>• Bezpečnosť dopravy</li><li>• Cena dopravy</li><li>• Vzdialenosť cieľovej destinácie/dĺžka trasy</li></ul>

Pri výbere typu dopravy mladí volia **dopravné prostriedky, ktoré sú časovo efektívne**, ktoré ich rýchlejšie dovezú do cieľovej destinácie. Mladí z vidieckeho prostredia v porovnaní s mladými z miest volia častejšie automobilovú prepravu. Je tomu tak hlavne z dôvodu nízkej frekvencie a početnosti spojov verejnej hromadnej dopravy.

*„Pozerám sa, čo ma tam najskôr dovezie aby som tam bol načas.“*

*„...ak mám čas, tak sa snažím využiť verejnú dopravu, prejdem aj peši, resp. nejdem sama autom.“*

*„...keď v niektorých mestách alebo dedinách nie je tak veľa tých zastávok a sú veľmi vzdialené od domu, tak to potom ani neberiem ako jednu z možností. To rozhodne pôjdem skôr autom ako ešte pól hodinu ísť z autobusu pešo.“*

Kľúčovým faktorom je aj **miera pocítovaného komfortu pri vybranom dopravnom prostriedku**. Mladí, ktorí majú auto alebo vlastnia vodičský preukaz a majú možnosť používať rodinné auto využívajú na prepravu takmer výlučne auto. Cestovanie verejnou dopravou na pravidelnej báze vyžaduje viac premýšľania, plánovania cesty, treba počítať s možnými prestupmi, meškaním spoja a pod. Využívanie automobilu je často pohodlnejšie v prípade zlého počasia, nákupov, pri presune v nočných hodinách, atď.

*„Aj keď idem do roboty tak sa mi rozhodne nechce rozmýšľať, že či pôjdem na bicykli alebo autom. Viem že ma budú po robote bolieť nohy tak nad tým nerozmýšľam a idem autom.“*

*„...napríklad keď niekam cestuješ s veľa taškami, alebo vieš, že ideš na nákup tak je to pohodlnejšie ísť tým autom. Taktiež keď zle vychádzajú spoje, alebo je neskoro večer.“*

*„Nie som na to hrdá, ale vždy si vyberám tú pohodlnejšiu možnosť!“*

*„Nám na dedinu chodil autobus každá hodinu cca, brala som to v pohode, ale keď som dostala vodičák, bolo pohodlnejšie a flexibilnejšie chodiť autom; teraz keď cestujem do školy, tak spoje sú veľmi komplikované, zbytočne mi to naťahuje cestu“*

*„Verejnú dopravu nepoužívam od študentských čias, keď človek zarába a môže si dovoliť kúpiť auto, keď ho už raz má, ťažko sa vzdáva tej pohodlnosti, preto verejná doprava má pre mňa mínus.“*

Mladí ľudia, predovšetkým z väčších miest, pomerne často využívajú aj zdieľané bicykle a elektrické kolobežky. Tieto prostriedky mladí využívajú aj skupinovo, v rámci svojej partie. Radi by ich využívali častejšie, avšak nie vždy sa cítia **bezpečne** a narážajú na **problém nedobudovaných cyklotrás**.

*„Hlavnou prekážkou použitia iných prepravných prostriedkov, ako sú bicykle alebo elektrické kolobežky, je podľa nich nedostatočná infraštruktúra. Keďže nie sú cyklotrasy, jazdu na bicykli po hlavnej ceste nepovažujú za bezpečnú.“*

*„...na cestu by som nepustil dieťa v meste na bicykli, nemáme dostatočne vybudované cyklochodníky a nie je to pre mladých ľudí bezpečné.“*

Mladí zvažujú aj **cenu dopravy**. Ako žiaci a študenti majú možnosť využívať vlakovú dopravu bezplatne, a tento „benefit od štátu“ aj často využívajú. Rovnako ako rôzne študentské zľavy na mestskú a prímestskú dopravu, či medzinárodné vlaky. Mladí vo svojich výpovediach reflektujú aj infláciu a nárasty cien pohonných hmôt.

*„Vlaky zadarmo sú veľmi motivujúce“*

*„Šetrenie vlastnej peňaženky, lacnejšie ako súčasné ceny benzínu.“*

*„Už doma padla téma ohľadom toho, že už sa to začne schyľovať za chvíľu k tomu ako dakedy, že benzín budú mať len tí, čo majú viac peňazkov a my dopadneme tak, že budeme všade chodiť pešo.“*

Dopravné prostriedky volia aj na **základe vzdialenosti cieľovej destinácie a dĺžky trasy**. Na dlhšie trasy volia častejšie leteckú a vlakovú dopravu.

*Prečo mladí ľudia nevyužívajú verejnú hromadnú dopravu častejšie?*

V rámci konzultácií sme sa mladých pýtali na ich možnosti využívať verejnú hromadnú dopravu. Mladí spontánne začali rozprávať aj o dôvodoch, ktoré im bránia verejnú hromadnú dopravu využívať častejšie. Dôvody sú spísané v nasledujúcej tabuľke

Čo bráni mladým ľuďom využívať verejnú hromadnú dopravu častejšie?
<ul style="list-style-type: none"><li>• <b>Nedobudovaná infraštruktúra</b></li><li>• <b>Nedostupnosť verejnej hromadnej dopravy</b> (nízka frekvencia a počet spojov, nízky počet zastávok, vysoký počet prestupov, veľká vzdialenosť zastávky od bydliska)</li><li>• <b>Nízka spoľahlivosť</b> (nedodržovanie cestovného poriadku, meškanie spojov, rušenie spojov)</li><li>• <b>Nízka bezpečnosť</b> (časté závady a poruchy)</li><li>• <b>Nízka kultúra cestovania</b> (nízky komfort pri cestovaní, špinavé prostredie, nemožnosť pripojiť sa na internet)</li></ul>

Mladí ľudia vo svojich výpovediach najčastejšie poukazovali na **problém nedobudovanej infraštruktúry a nedostupnosti verejnej hromadnej dopravy**. Tento problém vnímali vo výrazne vyššej miere mladí z vidieckeho prostredia, ktorí mali v rámci konzultačných skupín polovičné zastúpenie. Poukazovali na nízku frekvenciu a počet spojov, vysoký počet prestupov, či veľkú vzdialenosť zastávky od bydliska.

*„... v niektorých mestách alebo dedinách nie je tak veľa tých zastávok a sú veľmi vzdialené od domu tak to potom ani neberiem ako jednu z možností. To rozhodne pôjdem skôr autom ako ešte pól hodinu ísť z autobusu pešo.“*

*„V Oščadnici je vlaková stanica tak dosť od vecí. Keby som chcela ísť vlakom tak by som sa tam musela najskôr dostať autobusom a potom prestupovať, takže by to bolo zbytočne komplikované. To sa neoplatí.“*

*„Mala by fungovať kvalitná doprava bez nutnosti veľkého množstva prestupov. Taktiež by bolo vhodné, aby cestujúci mali väčšie slovo pri zostavovaní cestovného poriadku.“*

Okrem problému dostupnosti, upozorňovali účastníci konzultácií aj na **problém nízkej spoľahlivosti verejnej hromadnej dopravy**, na časté meškania a rušenia spojov. Okrem častých meškaní sa stretávajú aj s častými závadami a poruchami.

*„Je im praktickejšie a menej obmedzujúce ísť autom ako sa spoliehať na spoje (električky, vlaky, autobusy).“*

*„Všetci účastníci sa zhodli, že verejná doprava v ich regióne je veľmi nespoľahlivá vzhľadom na pravidelne meškanie spojov.“*

*„Dnes sa občas človeku stane že mu pól hodinu mešká vlak, potom nastúpi a po dvoch zastávkach začne do vozňa pršať alebo ide človek zamrznúť, tak si nabadúce dvakrát rozmyslí, či radšej nepôjde autom.“*

Mladí upozorňujú aj na **nízku kultúru cestovania**, špinavé vozne, nedostatok bezbariérových opatrení pre ľudí so zdravotným znevýhodneným, či absenciu internetového pripojenia v prostriedkoch verejnej hromadnej dopravy.

*„Keď vidím aké sú tie naše vlaky a autobusy špinavé, tak mi je občas zle. Radšej si všade beriem so sebou dezinfekciu.“*

*„Akurát pre nedávnom vyšiel článok o cestovaní vlakom, kde sa človek na vozíku sťažoval, že necestoval v kupé alebo v priestoroch pre batožinu a priestor na vozík bol zatarasovaný vecami a občerstvením a to je presne ten dôvod, prečo ľudia nechcú cestovať verejnou dopravou, lebo sa cítia nekomfortne, nemajú poskytnuté služby na toto storočie a za cenu lístka očakávajú viac ako im je poskytované.“*

### *Dostupnosť prevádzok a služieb*

V rámci konzultácií sme sa mladých ľudí pýtali aj na ich spotrebiteľské správanie a dostupnosť prevádzok a služieb, vďaka ktorým, môžu viesť „udržateľnejší“ spôsob života. Zaujímalo nás, či sa pri kúpe potravín a iných spotrebných tovarov (napr. oblečenia) zamýšľajú nad dopadom nákupov na životné prostredie a udržateľnosťou vlastného konania. Ďalej nás zaujímalo, na základe akých faktorov sa pri nákupe rozhodujú a či majú dostatok možností robiť udržateľné rozhodnutia.



Opätovne treba poznamenať, že nadpolovičnú väčšinu účastníkov konzultácií tvorili mladí ľudia mladší ako 18 rokov, ktorí sú finančne závislí na rodičoch. Práve z dôvodu finančnej nesamostatnosti sú ich možnosti robiť udržateľné spotrebiteľské rozhodnutia značne obmedzené a závislé od postojov a vôle ich rodičov. Napriek tomu sme takmer vo všetkých vekových a vzdelanostných skupinách odpozorovali **záujem o tému udržateľného spotrebiteľského správania**. Hoci sa mladí v tomto smere nesprávajú vždy a za všetkých okolností pro-environmentálne, nad témou udržateľnosti sa zamýšľajú.

**Mladí ľudia z vidieckeho prostredia majú v porovnaní s mladými z mestského prostredia menej možností robiť udržateľné rozhodnutia z dôvodu nedostupnosti prevádzok a služieb** (bezobalových obchodov, drogérií s možnosťou čapovania kozmetiky, second-handov či rastlinných reštaurácií).

#### *Udržateľnosť pre mladých nie je hlavný faktor pri robení spotrebiteľských rozhodnutí*

Mladí ľudia sa pri nákupe produktov rozhodujú na základe širokej škály faktorov, udržateľnejšiu alternatívu neuprednostňujú automaticky. Najviac rozhoduje cena a následne kvalita produktov. Cena sa javí ako najväčšia bariéra robiť udržateľné rozhodnutia. Účastníci konzultácií sa stotožňujú v tom, že udržateľnejšie alternatívy produktov sú často pre nich, ako pre skupinu ľudí s nižším príjmom, cenovo nedostupné. Faktory na základe, ktorých sa rozhodujú sú podľa frekvencie s akou zazneli v rámci konzultácií spísané v tabuľke nižšie.

*„Účastníci sa vyjadrili, že by radi robili ekologickejšie rozhodnutia, ale často sú mimo ich rozpočtu, alebo sú predražené. Uvedomujú si teda napríklad fair-trade a dôležitosť správneho zaplatenia pracovníkov, ale občas sú tieto možnosti jednoducho príliš drahé. Rada podporím udržateľnosť, ale keďže som študent, potrebujem aj lacné možnosti, veľa si toho nemôžem dovoliť.“*

*„Popravde, väčšinu ľudí v mojom okolí nie je dôležité, odkiaľ tovar pochádza, alebo či je výrobok ekologický, ale riadia sa cenou. Myslím si, že na Slovensku aj inde zohráva dôležitú úlohu cena. Ekologickejšie produkty by museli byť viac cenovo dostupné k platom Slovákov. Poznám pár ľudí, že sa týmto riadia, ale majú príjem vo vyššej triede.“*

Faktory, na základe ktorých sa mladí rozhodujú pri nákupe produktov
<ul style="list-style-type: none"><li>• Cena produktov</li><li>• Kvalita produktu</li><li>• Krajina pôvodu a výroby produktu</li><li>• Značka produktu</li><li>• Dizajn produktu</li></ul>

#### *Nedostatočná dostupnosť prevádzok a služieb*

Účastníci konzultácií v rámci diskusií často upozorňovali na **nedostupnosť prevádzok a služieb**, ktoré by im umožňovali robiť udržateľné rozhodnutia. Mnohí mladí ľudia z vidieckeho prostredia nemajú vo svojej obci bezobalové obchody, drogérie, secondhandy či rastlinné reštaurácie. V prípade, že ich chcú navštíviť, musia za nimi cestovať do väčších miest. Časť z nich to od pro-environmentálneho správania odradzuje úplne.

„Predovšetkým v regiónoch je to omnoho väčší problém, pretože sa tu nachádza omnoho menej udržateľných obchodov, ako vo veľkých mestách.“

„A keby tu bolo viac takých obchodov, nie len jeden v celom meste. A aj to hovoríme len o tých väčších mestách. Niekde na dedine možno nič také ani nie je.“

„No, vlastne moja rodina sa rozhodla, že začneme navštevovať bezobalové obchody, ale najbližší obchod sa nachádza v Žiline a keďže potraviny sa nakupujú často kvôli spotrebe tak tam nenakupujeme tak často, ale snažíme sa čím častejšie a vždy keď máme cestu do Žiliny tak si zoberieme veľa dóz aby sme nemuseli kupovať v obyčajnom supermarkete zabalené potraviny keď všetky tie obaly aj tak vyhodíme.“

## Bývanie

Účastníkov konzultácií sme sa pýtali, či sa pri výbere miesta, kde by chceli žiť, zamýšľajú nad problémami životného prostredia. Vo všeobecnosti možno povedať, že mladí ľudia pri výbere bývania berú do úvahy veľa faktorov, ale samotné **ekologické hľadisko minimálne**. V prvom rade veľmi silno reflektujú problém finančnej dostupnosti bývania. Starší respondenti, vysokoškóľáci či mladí rodičia, majú (logicky) konkrétnejšiu predstavu ako stredoškóľáci, rozhodujú sa v prvom rade na základe ceny nehnuteľnosti a vyspelosti infraštruktúry vo vybranej lokalite. Ďalšie faktory, na základe ktorých sa mladí ľudia rozhodujú pri výbere miesta na život sú písané v tabuľke nižšie.

„Nemyslím si, že by to udržateľnosť bola nejaká téma nad ktorou by som sa musela dlhodobo zamýšľať. O dosť dôležitejši mi príde, či si môžem dané bývanie vôbec finančne dovoliť.“

„Podľa mňa akonáhle je v krajine dobré vzdelanie a pracovné podmienky a nemusíte sa príliš starať o financie, tak automaticky viete do svojich rozhodnutí zahrnúť ekologickejší životný štýl.“

„Keby sa mali rozhodnúť niekde bývať, uprednostňovali by radšej miesto v blízkosti ich práce alebo školy. „Dobré by bolo aby bolo celé zázemie poblizku. Obchod, škola pre deti, park. Aby človek nemusel všade chodiť autom.“

Faktory, na základe ktorých sa mladí ľudia rozhodujú pri výbere miesta na život
<ul style="list-style-type: none"><li>• Cena bývania</li><li>• Lokalita bývania</li><li>• Vyspelosť infraštruktúry</li><li>• Množstvo pracovných príležitostí v regióne</li><li>• Ekológia (v zmysle stavu ŽP: kvality ovzdušia, množstva zelene v okolí...)</li></ul>

## Návrhy a odporúčania, ktoré vzišli z konzultácií

V rámci tejto konzultačnej témy sa väčšina konzultačných skupín venovala aspektu dopravy, aspektu dostupnosti prevádzok a služieb a ekologického bývania sa účastníci venovali menej. Práve z tohto dôvodu sme formulovali predovšetkým odporúčania v oblasti dopravy.

Na to, aby mohli mladí viesť „udržateľnejší“ život je potrebné:

1. **Dobudovať dopravnú infraštruktúru** (dobudovať autobusové stanice, cyklotrasy, železničné stanice či stanice pre zdieľané bicykle a kolobežky)
2. **Zabezpečiť , aby bola verejná hromadná doprava pre mladých dostupnejšia a spoľahlivejšia** (lepšie organizovaná doprava, aplikácie MHD, frekventovanejšie spoje...)
3. **Snažiť sa o zvýšenie povedomia o udržateľnejších formách dopravy**
4. **Zvýšiť mieru komfortu v prostriedkoch verejnej dopravy** (zaviesť bezbariérový prístup do všetkých vozidiel, internetové pripojenie ako samozrejmosť, čistota a pravidelná údržba dopravných prostriedkov...)
5. **Zvýšiť dostupnosť prevádzok a služieb, ktoré navádzajú ľudí k udržateľnejšiemu spôsobu života, predovšetkým vo vidieckom prostredí**

## Príloha 1 Guide: Pomocné otázky k diskusiám ku konzultačným otázkam

<b>1. Téma: Informácie a vzdelávanie</b>
<b>Relevantné čiastkové ciele v rámci Cieľov mládeže:</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Zabezpečiť, aby každý, vrátane mladých ľudí, poznal vplyv svojich činností na životné prostredie (cieľ mládeže #10).</li><li>• Posilniť šírenie informácií mladým ľuďom na okraji spoločnosti, aby si uvedomili priestory, príležitosti a skúsenosti, ktoré majú k dispozícii (cieľ mládeže #3).</li></ul>
<b>Popis témy:</b> <p>Klimatická zmena predstavuje komplexný problém, ktorého pochopenie vyžaduje istú mieru znalostí. Mladí ľudia by mali mať prístup k hodnoverným zdrojom informácií a taktiež by mali mať príležitosť vzdelávať sa o povahe, príčinách a dôsledkoch klimatickej krízy. Vzdelávanie a informácie by mali byť zrozumiteľné a dostupné pre všetkých mladých ľudí. Je taktiež dôležité, aby mladí ľudia vedeli o prepojení klimatickej zmeny so sociálnymi nerovnosťami (o rozdielnych životných štandardoch v rozvojových krajinách, o tom ako sucho a nedostatok vody prispievajú k hladomorom, o klimatických utečencoch, o potenciálnych vojnových konfliktoch spojených zo suchom, apod.).</p>
<b>Konzultačná otázka č.1:</b> <p>Aké sú kľúčové charakteristiky informačných zdrojov a vzdelávacích príležitostí pre mladých ľudí, ktoré sa tematicky venujú klimatickej zmene a prepojeniu klimatickej zmeny so sociálnymi nerovnosťami? Ak takéto informačné zdroje a vzdelávacie príležitosti vo vašej krajine (komunite) neexistujú, ako by mali vyzerať?</p>
<b>Navrhované otázky pre fokusové skupiny:</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Odkiaľ čerpajú mladí ľudia informácie o klimatickej zmene?</li><li>• Poznáte nejaké vzdelávacie programy, ktoré by sa venovali téme klimatickej zmeny?</li><li>• Myslíte si, že všetci mladí ľudia majú prístup k informáciám o klimatickej zmene?</li><li>• Myslíte si, že tieto informácie sú podávané zrozumiteľne?</li><li>• O čom by podľa Vás mali byť vzdelávacie programy zamerané na klimatickú zmenu?</li><li>• Existuje podľa Vás spojitosť medzi klimatickou zmenou a sociálnymi nerovnosťami? Sú sociálne nerovnosti v dôsledku zmeny klímy záležitosťou rozvojových krajín? Alebo aj krajín EÚ?</li><li>• Čo by sa malo zmeniť, aby boli informácie a vzdelávacie programy o klimatickej zmene zrozumiteľnejšie pre mladých ľudí?</li></ul>

## 2. Téma: Opatrenia a posilnenie postavenia

### Relevantné čiastkové ciele v rámci Cieľov mládeže:

- Posunúť celú spoločnosť, najmä mladých ľudí, smerom k tomu, aby mohli pôsobiť ako činitelia zmeny pre environmentálny a trvalo udržateľný rozvoj ( cieľ mládeže #10).
- Poskytnúť viac priestoru, príležitostí, zdrojov a programov na podporu dialógu, sociálnej súdržnosti a boja proti diskriminácii a segregácii (cieľ mládeže #3).

### Popis témy:

Mladí ľudia by mali mať možnosť vyjadriť sa ku klimatickej kríze, ktorá sa ich bytostne dotýka. V rámci prijímania rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú život viacerých generácií by sa mali využívať nástroje medzigeneračného dialógu. Sú to práve mladí ľudia a ich deti, ktorí plne pocítia negatívne dôsledky zmeny klímy. Ich hlas by pre to nemal byť umlčaný.

### Konzultačná otázka č.2:

Existujú na Slovensku úspešné mechanizmy a metódy, ktoré by zabezpečovali zohľadnenie potrieb mladých ľudí v rozhodovacích procesoch s dopadom na súčasný život a budúcnosť mladých ľudí? Vedia o nich mladí ľudia na Slovensku? Ak takéto mechanizmy neexistujú, ako by mali vyzeráť alebo aké príklady z iných kontextov považujete za užitočné a úspešné?

### Navrhované otázky pre fokusové skupiny:

- Čo môže urobiť jednotlivec pri riešení klimatickej zmeny?
- Čo Vás odrádza alebo naopak povzbudzuje k angažovaniu sa v oblasti ochrany životného prostredia?
- Ako môžu mladí ľudia ovplyvňovať rozhodnutia vlády alebo EÚ v oblasti klimatickej zmeny?
- Poznáte organizácie alebo iniciatívy, ktoré pomáhajú mladým ľuďom k angažovaniu sa v oblasti klimatickej zmeny?
- Čo môžeme urobiť preto, aby sa do aktivít týchto organizácií mohli zapájať všetci mladí ľudia? (Ako zabezpečiť väčšiu inklúziu?)
- Mali by sa o tejto téme rozprávať spolu mladšie a staršie generácie? (Ako zabezpečiť medzigeneračný dialóg?)

### 3. Téma: Správa vecí verejných

#### Relevantné čiastkové ciele v rámci Cieľov mládeže:

- Zohľadniť vplyv každého rozhodnutia na životné prostredie a zároveň zabezpečiť, aby boli mladí ľudia zapojení do tvorby politiky trvalo udržateľného rozvoja na všetkých úrovniach (cieľ mládeže #10).

#### Popis témy:

Mladým ľuďom by malo byť umožnené ovplyvňovať politiku a rozhodovacie procesy na všetkých úrovniach, od nastavenia agendy až po implementáciu, monitoring a evaluáciu. Avšak v súvislosti s participatívnymi aktivitami pre mládež sa môžeme stretnúť aj s negatívnym fenoménom zvaným „youthwashing“. Mladí ľudia sú pozývaní na viac i menej dôležité politické podujatia, ktoré často nesú prívlastok mládežnícke, ale samotná účasť mladých na týchto podujatiach má iba formálny charakter a potreby a názory mladých ľudí vo finále pri tvorbe politík nie sú zohľadňované. Je preto veľmi dôležité, aby existovali mechanizmy spätnej väzby, ktoré mladým ľuďom poskytnú informácie o tom, ako ich participácia ovplyvnila politiky.

#### Konzultačná otázka č.3:

Ako sa možno v rámci participatívnych mechanizmov vyhnúť „youthwashingu“, t.j. zabezpečiť aby osoby s rozhodovacou právomocou niesli zodpovednosť za to, čo bolo dohodnuté v rámci rôznych participatívnych aktivít? Ak takéto mechanizmy „zodpovednosti“ neexistujú, ako by mali vyzerať (aby boli úspešné)?

#### Navrhované otázky pre fokusové skupiny:

1. Zapojili ste sa niekedy do nejakej participatívnej aktivity určenej pre mládež týkajúcej sa environmentálnych problémov, v rámci ktorej ste sa rozprávali s politikmi alebo úradníkmi?
  - Aká to bola aktivita?
  - Aká bola Vaša skúsenosť ?
  - Mala táto aktivita nejaký vplyv na výslednú politiku a rozhodovacie procesy?
2. Máte pocit, že tieto aktivity viedli politikov a úradníkov k väčšej zodpovednosti pri robení rozhodnutí ?
  - Dostali ste spätnú väzbu?
  - Myslíte si, že osoby s rozhodovacou právomocou konali a prijímali rozhodnutia na základe vášho zapojenia sa do aktivity?
3. Ako môžu mladí priviesť tvorcov politiky v oblasti klimatej zmeny k väčšej zodpovednosti za realizáciu politík?
4. Počuli ste niekedy pojem „youthwashing“? Čo si pod týmto pojmom predstavujete?
5. Ako zabezpečiť, aby v rámci mechanizmov participácie mládeže nedochádzalo k „youthwashingu“

#### 4. Téma: Mobilita a solidarita

##### Relevantné čiastkové ciele v rámci Ciel'ov mládeže:

- Podporovať a posilňovať príležitosti mladých ľudí dobrovoľne sa venovať životnému prostrediu (cieľ mládeže #10).

##### Popis témy:

Environmentálne tematicky orientované mládežnícke mobility a dobrovoľnícke aktivity môžu mať rôzne podoby: semester v zahraničí, účasť na ročnom dobrovoľníckom projekte v susednej krajine, stáž v Európskom parlamente, apod.... Účasť na týchto aktivitách môže mladým ľuďom pomôcť pri zapájaní sa do environmentálnych iniciatív a tvorbe vlastných environmentálne ladených projektov. Je dôležité, aby mali k týmto aktivitám rovnaký prístup všetci mladí ľudia. Je preto potrebné identifikovať mechanizmy, ktoré by mladým ľuďom z marginalizovaných skupín (príslušníci etnických a náboženských menšín, mentálne a fyzicky znevýhodnení, apod.) umožnili aktívne zapájanie do týchto aktivít.

##### Konzultačná otázka č.1:

Čo by mohlo pomôcť rôznym skupinám marginalizovaných mladých ľudí, aby sa mohli zapojiť do tematicky environmentálne ladených zahraničných mobilitných programov?

##### Navrhované otázky pre fokusové skupiny:

- Hovoríte Vám niečo termíny mládežnícka mobilita a dobrovoľníctvo?
- Zúčastnili ste sa niekedy nejakej mládežníckej mobility (zahraničného vzdelávacieho alebo výmenného pobytu, stáže, exkurzie) alebo dobrovoľníckeho projektu, ktorý bol tematicky environmentálne zameraný?
- Ak ste sa nezúčastnili, chceli by ste sa niekedy takýchto projektov zúčastniť? Ak áno, akých?
- Ako môžu mobility a dobrovoľníctvo pomôcť mladým ľuďom v rámci vašej komunity? Aké sú ich benefity?
- Ako mobility a dobrovoľníctvo sprístupniť všetkým mladým ľuďom (vrátane tých z marginalizovaných komunit)?
- Aké sú bariéry? (Peniaze, strach, požadované známky, niečo iné?)

## 5. Téma: Prístup k infraštruktúre

### Relevantné čiastkové ciele v rámci Cieľov mládeže:

- Zabezpečiť, aby všetci, najmä mladí ľudia, mali prístup k ekologickej infraštruktúre a mohli viesť udržateľný životný štýl (cieľ mládeže #10).

### Popis témy:

Infraštruktúra, v ktorej mladí ľudia žijú, vo významnej miere prispieva k tomu, či žijú (alebo sa snažia žiť) udržateľným spôsobom života. Dostupnosť verejnej dopravy a cyklistických trás má napr. vplyv na to, ako často mladí ľudia využívajú automobil. Dostupnosť obchodov, v ktorých sa predávajú lokálne potraviny má zase vplyv na ich nákupné rozhodnutia. Je preto potrebné, aby sme identifikovali prvky infraštruktúry a spôsoby, akým tieto prvky na seba pôsobia, a tým pádom pomáhajú mladým ľuďom žiť udržateľnejším spôsobom života.

### Konzultačná otázka č.1:

Aké kľúčové prvky infraštruktúry (napr. doprava, bývanie, služby atď.) musia byť dostupné pre mladých ľudí, aby ich podporili v udržateľnom živote? Ako môžu tieto kľúčové prvky infraštruktúry fungovať v synergii s cieľom podporiť mladých ľudí v udržateľnom živote?

### Navrhované otázky pre fokusové skupiny:

1. Keď sa rozhodujete, aký druh dopravy (napr. auto alebo verejná doprava) použijete, ako veľmi sa zamýšľate nad otázkou ochrany životného prostredia a udržateľnosti?
  - Čo je pre Vás dôležité?
  - Aké sú Vaše možnosti? (napr. dostupná alebo nedostupná MHD...?)
  - Čo by Vám pomohlo, aby ste mohli robiť „ekologickejšie“ rozhodnutia (prijateľnejšie pre životné prostredie)?
2. Keď nakupujete potraviny a iný spotrebný tovar (napr. oblečenie) zamýšľate sa nad dopadom vašich nákupov na životné prostredie a udržateľnosťou Vášho konania?
  - Čo je pre Vás dôležité? Na základe čoho, sa rozhodujete, ktorý tovar si kúpite?
  - Aké sú vaše možnosti? (sú vo vašom okolí second-handy alebo bezobalové obchody...?)
  - Čo by Vám pomohlo, aby ste mohli robiť „ekologickejšie a udržateľnejšie“ nákupné rozhodnutia?
3. Keď si vyberáte miesto, kde by ste chceli bývať, rozmyšľate o problémoch životného prostredia a udržateľnosti?
  - Čo je pre Vás dôležité?



## Príloha 2 Socio-demografická štruktúra mladých zapojených do kvalitatívnych konzultácií

Celkovo sa konzultácií zúčastnilo 430 mladých ľudí.

<b>Pohlavie</b>	Muži	176
	Ženy	254
<b>Vek</b>	13-15 rokov	138
	16 – 18 rokov	200
	19 – 25 rokov	43
	26 – 30 rokov	49
	Neuvedené	0
<b>Zdravotné znevýhodnenie</b>	Uvedené	4
	Neuvedené	426
<b>Etnicita</b>	Väčšinová etnická skupina	386
	Menšinová etnická skupina	44
<b>Vidiecke prostredie</b>	Vidiak	224
	Mesto	206
<b>Status</b>	Študent	371
	NEET	14
	Ostatní	45

+